

Nuorten yksin asuvien ja lapsettomien pariskuntien asumistuki Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa

Mari Anttila
511955
Pro gradu –tutkielma
Turun yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalipolitiikka
18.6.2021

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos/Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

ANTTILA, MARI: Nuorten yksin asuvien ja lapsettomien pariskuntien asumistuki Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa

Tutkielma, 70s., 1 liites.

Sosiaalipolitiikka

Kesäkuu 2021

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on nuorten yksin asuvien ja lapsettomien pariskuntien asumistuki Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Tutkimuksessa tarkastellaan makrotasolla systemaattisesti tämän hetken asumistukijärjestelmän eroja nuorten näkökulmasta Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Kiinnostuksen kohteena ovat myös erot mikrotasolla. Tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia eroja asumistuessa on viidessä eri kotitaloudessa ja millainen vaikutus tulotasolla, kotitalouden rakenteella sekä työllisyys- tai opiskelustatuksella on asumistukeen. Lisäksi ollaan kiinnostuneita siitä, millainen vaikutus asumistuella on kotitalouksien tulotasoon erilaisissa tilanteissa.

Tutkimus on luonteeltaan monimenetelmällinen. Makrotason tarkastelussa käytetään maat rinnakkain asettavaa ja maiden välisiä eroja havainnoivaa vertailevaa analyysiä. Makrotason analyysin aineistona toimii kunkin maan asumistukilaki. Mikrotason analyysissä käytetään malliperhemetodia, jossa aineistona on tutkijan määrittelemät hypoteettiset kotitaloudet.

Tutkielmassa havaittiin, että kolmen tarkasteltavan maan välillä on merkittäviä eroja asumistuessa niin makro- kuin mikrotasonkin tarkastelussa. Asumistuen taso, määräytymisperusteet ja tukeen vaikuttavat tekijät vaihtelevat huomattavasti maiden välillä. Suomen asumistukea luonnehtii maltillinen tarveharkintaisuus ja korkea tuen enimmäistaso, Ruotsin tukea korkea tarveharkintaisuus ja matala tuen enimmäistaso ja Tanskan mallia matala tarveharkintaisuus ja matala tuen enimmäistaso.

Merkittävimmät erot maiden välillä mikrotason tarkastelussa ovat asumistuen tasossa sekä kotitalouden rakenteessa ja tulojen vaikutuksessa asumistukeen. Ruotsin ja Tanskan asumistuen taso on sekä yksin asuvilla että pariskunnilla sama. Suomessa pariskunnat saavat puolestaan yksin asuvia korkeampaa enimmäisasumistukea. Suomessa ja Ruotsissa asumistuen laskennassa huomioitavat pariskuntien yhteenlasketut tulot voivat olla yksin asuvia korkeammat. Tanskassa puolestaan asumistuen laskennassa hyväksyttävä tulotaso on sama niin pariskunnilla kuin yksinasuvillakin. Kaikissa kolmessa maassa kuitenkin sekä asumistuen taso että asumistuen laskennassa hyväksyttävät enimmäistulot ovat henkilöä kohden laskettuina pariskunnilla merkittävästi yksin asuvia pienemmät. Tutkimuksen tulokset osoittavatkin, että kaikkien kolmen maan asumistuki suosii yksin asuvia.

Asiasanat: asumistuki, asuntopolitiikka, sosiaalipolitiikka, asuminen, nuoret

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Asuminen osana hyvinvointia	6
2.1 Asuminen ja hyvinvointiteoriat.....	6
2.2 Asumisen kulut ja hyvinvointi.....	8
3. Asumistuki osana asuntopolitiikkaa	12
3.1 Asuntopolitiikan ja asumistuen kehitys Suomessa	14
3.2 Asuntopolitiikan ja asumistuen kehitys Ruotsissa	17
3.3 Asuntopolitiikan ja asumistuen kehitys Tanskassa	20
3.4 Asuntopolitiikan ja asumistuen vertaileva tutkimus	23
4. Tutkimusasetelma	27
4.1 Tutkimusaineistot ja -menetelmät	28
4.2 Malliperheiden oletukset	31
5. Asumistukijärjestelmän erot ja yhtäläisyydet nuorten näkökulmasta.....	34
6. Tulotason, kotitalouden rakenteen ja työskentely/opiskelijastatuksen vaikutus asumistukeen nuorten näkökulmasta	40
6.1 Tulotason vaikutus asumistukeen yksin asuvilla opiskelijoilla ja työssäkävillä	40
6.2 Tulotason vaikutus asumistukeen opiskelevilla ja työssäkävillä pariskunnilla ..	45
6.3 Asumistuen erot yksin asuvilla ja pariskunnilla	50
7. Asumistuen vaikutus tulotasoon nuorten näkökulmasta	53
8. Johtopäätökset.....	58
Lähteet:.....	64
Liitteet:	71

1. Johdanto

Viime vuosina Pohjoismaissa keskustelua on herättänyt huoli kaupunkiasumisen kallistumisesta. Asuntojen hintojen ja vuokrien nopea kasvu ja ilmiön eriarvoistava vaikutus on puhututtanut etenkin suurissa kasvukeskuksissa (ks. esim. Grundström & Molina 2016; Antikainen ym. 2017; Jauhiainen ym. 2019). Aikaisempia sukupolvia selkeämmin nykypäivän nuorilla on vähemmän mahdollisuuksia omin avuin päästä asumaan laadukkaaseen ja edulliseen vuokra-asuntoon (OECD 2021). Edullisten asuntojen kysyntä on varsinkin nuorten keskuudessa korkeaa, sillä yhä useammat nuoret haluavat opiskella pitkään, jolloin myös tulot ovat keskimäärin selkeästi työssäkäyviä pienemmät (Tunström 2020). Edullisten asuntojen kysyntä ei kosketa vain opiskelijoita, vaan myös työuraansa aloittelevat nuoret tavoittelevat edullisten asumiskustannusten asuntoja. Heidän tulonsa ovat usein pienet ja epäsäännölliset, mutta eivät kuitenkaan niin pienet, että he olisivat oikeutettuja tuettuun asumiseen. (Caturianas ym. 2020.) Niin Suomessa, Ruotsissa kuin Tanskassakin juuri opiskelevat tai työuraansa aloittelevat nuoret on nähty asuntomarkkinoiden suhteen erittäin haavoittuvana ryhmänä (Tunström 2020).

Asuminen on kotitalouksien yksi suurimmista välttämättömistä menoeristä ja siten sillä on suuri vaikutus kotitalouksien budjettiin (Balestra & Sultan 2013, 8). Erityisesti pienituloisilla vaikuttavat asumisen kulut merkittävästi kotitalouden muuhun välttämättömään kulutukseen käytettävissä oleviin varoihin. Taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevat kotitaloudet, kuten nuoret ja yksin asuvat, voivat joutua asumisen kallistumisen vuoksi tekemään muita ryhmiä enemmän kompromisseja esimerkiksi asuinalueen valinnan suhteen (Tunström 2020).

Asumisen kohtuuhintaisuus vaikuttaakin merkittävästi asuinalueeseen ja asuntoon liittyvien ominaisuuksien valintaan. Sopivan asunnon tärkeys hyvinvoinnin kannalta sekä pula kohtuuhintaisista asunnoista ja tämän yhtälön luomat ongelmat pienituloisten kannalta on tunnustettu myös Pohjoismaita laajemmin Euroopan Unionin tasolla. Tammikuussa 2021 Euroopan Unionin parlamentin päätöslauselmassa jäsenmaita kehoitettiin tunnustamaan asianmukaiset asumisolosuhteet perusihmisoikeudeksi. Päätöslauselmassa korostettiin, että kaikilla tulisi olla mahdollisuus kohtuuhintaiseen asumiseen. (Euroopan parlamentti 2021.)

Asumismenoista selviytyäkseen nuoret joutuvat tyypillisesti tinkimään muusta elämästä, työskentelevät opintojen ohella tai turvautuvat sukulaisten apuun (Aho ym. 2021, 67). Kaikilla nuorilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta esimerkiksi sukulaisilta saatuun tukeen, minkä vuoksi yhteiskunnan tarjoamalla asumistuella on monille nuorille korvaamaton merkitys itsenäisen ja tasa-arvoisen asumisen mahdollistajana. Asumistuki onkin eräs keskeisimmistä kohtuuhintaiseen asumiseen tähtäävän asumispolitiikan keinoista (Grigsby & Bourassa 2003).

Vaikka asumistuen merkitys osana toimeentuloa on itsenäistyttäessä ja muutoin taloudellisesti epävarmoina aikoina nuorille suuri ja asumisen kallistuminen koskettaa etenkin nuoria, on siihen liittyvää kansainvälistä vertailevaa tutkimusta hyvin vähän. Asumistukijärjestelmien ja erityisesti kysyntätukien tarkastelu on ollut aikaisemmissa tutkimuksissa erittäin vähäistä pääpainon ollessa julkisin varoin tuetun asuntotuotannon maavertailussa ja eri maiden asuntopolitiikan kuvailussa (Jauhiainen ym. 2019).

Nuoriin kohdistuva asumistuen vertaileva tutkimus on tärkeää, sillä nuoret on viime vuosina tunnistettu niin kansallisella kuin Euroopan Unioninkin tasolla asumismarkkinoilla erityisen haavoittuvaksi ryhmäksi (ks. esim. Tunström 2020; Euroopan parlamentti 2021). Aikaisemmin asumistukea on tarkasteltu (ks. esim. Griggs ja Kemp 2012) yhtenä kokonaisuutena, eikä nuorten erityistä haavoittuvuutta asuntomarkkinoilla ole otettu huomioon. Erilaisissa elämäntilanteissa olevien nuorten tulot ja toisaalta asumiskulut ja muu kotitalouden kulutus vaihtelevat merkittävästi kotitalouden rakenteesta riippuen, mikä on myös jäänyt aiemmissa tutkimuksissa vähäiselle huomiolle. Skaalaetujen vuoksi pariskuntien asumiskulujen jälkeen muuhun kulutukseen käytettävät varat ovat usein yksin asuvia suuremmat. Pariskunnat voivat jakaa asumiskustannukset, jotka ovat yleensä suuremmissa asunnoissa asuinneliöihin suhteutettuna pieniä asuntoja alhaisemmat (ks. esim. SCB 2020; SVT 2021). Yksin asumisen onkin havaittu selittävän taloudellisen eriarvoisuuden ilmenemistä suhteessa pariskuntiin (Erola & Kilpi-Jakonen 2021). Asumistuen kannalta keskeistä olisikin huomioida se, miten tuki pyrkii vaikuttamaan kotitalouden rakenteen tuottamiin eroihin kohtuuhintaisessa asumisessa.

Jotta erilaisissa tilanteissa olevien nuorten haasteisiin asuntomarkkinoilla voidaan vaikuttaa, on tärkeää ymmärtää, millaiset raamit ja mahdollisuudet nykyinen asumistukijärjestelmä luo erilaisissa tilanteissa olevien nuorten kohtuuhintaiselle asumiselle. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin vastata edellä kuvattuun puuttuvan tiedon tarpeeseen tarkastelemalla asumistukea nuorten näkökulmasta systemaattisesti makro- ja mikrotasolla Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on maiden väliset erot ja yhtäläisyydet makrotasolla asumistuen määräytymisperusteissa, tasossa ja kohdentumisessa. Asumistuen määräytymisperusteiden eroja nuorilla tarkastellaan maat rinnakkain asettavan analyysin ja maiden välisiä eroja havainnoivan analyysin avulla (ks. esim. Kemeny & Lowe 1998).

Maiden välisiä eroja vertailevaa analyysiä syvennetään mikrotasolle, jossa erilaisissa tilanteissa olevia nuoria vertaillaan malliperhemetodilla. Erilaisia hypoteettisia kotitalouksia vertaamalla selvitetään puolison ja opiskelu- tai työskentelystatuksen vaikutusta asumistukeen nuorilla. Kuten aiemmin kuvattiin, on asumisen merkitys kotitalouksien budjetissa suuri. Asumistuen kannalta keskeistä onkin tarkastella, miten asumistuki vaikuttaa eri tilanteissa olevien nuorten tulotasoon. Asumistuen ja tulotason suhdetta tarkastellaan vertailemalla eri malliperheiden tuloja ennen ja jälkeen asumistuen ja asumistuen prosentuaalista osuutta suhteessa malliperheiden tuloihin ja koko väestötason keskiarvotuloihin.

Asuntopolitiikan suhteen on havaittu, että eri hyvinvointivaltiot (ks. Esping-Andersen 1990) vaihtelevat usein enemmän hyvinvointiregiimien sisällä kuin niiden välillä (Griggs & Kemp 2012). Tässä tutkimuksessa tarkastellaankin kolmea sosiaalidemokraattiseen hyvinvointiregiimiin kuuluvaa maata, jotka ovat taloudellisten, kulttuuristen ja poliittisten tekijöiden suhteen samankaltaisia. Tutkimuksessa selvitetään maiden samankaltaisuutta ja eroavaisuutta asumistuen suhteen.

Tutkimuksessa käsitellään aluksi (luku 2) asumisen merkitystä osana hyvinvointia, jonka jälkeen avataan asumisen kohtuuhintaisuuden käsitettä ja sen määritelmää. Kunkin tutkittavan maan asuntopolitiikan ja erityisesti asumistuen historiaa käydään läpi luvussa kolme, jotta voidaan ymmärtää paremmin tämän hetken tilannetta ja siihen johtanutta kehityskulkua. Lisäksi keskitytään asuntopolitiikan vertailevan tutkimuksen perinteen tarkasteluun. Tämän jälkeen esitetään tutkimuskysymykset, aineistot ja tutkimusmenetelmät (luku 4). Luvussa viisi tarkastellaan asumistuen eroja ja

yhtäläisyyksiä maiden välillä systemaattisesti makrotasolla. Tämän jälkeen tarkastellaan tulotason, kotitalouden rakenteen ja työllisyys- tai opiskelustatuksen vaikutusta asumistukeen (luku 6). Luvussa seitsemän tutkitaan asumistuen vaikutusta tulotasoon viidessä eri esimerkkitalanteessa. Lopuksi johtopäätökset esitetään luvussa kahdeksan.

2. Asuminen osana hyvinvointia

Asuntoa voidaan pitää hyvin perustavanlaatuisena hyvinvoinnin tarpeena (Clapham 2012), sillä asuminen vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin laajasti niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin psyykkisestikin (Balestra & Sultan 2013, 8). Sopiva asunto vaikuttaa myös fyysiseen terveyteen ja auttaa turvallisuuden säilyttämiseen elämässä (Kemeny 2001). Asumiseen liittyvät tekijät, kuten asuinolosuhteet ja asumisesta aiheutuvat kulut, ovat osaltaan yhteydessä ihmisten hyvinvointiin. Asunto tarjoaa yksilöille muun muassa yksityisyyttä, turvaa, pysyvyyttä ja kontrollia. (Balestra & Sultan 2013.)

2.1 Asuminen ja hyvinvointiteoriat

Vaikka asumisen suuri merkitys yksilöiden ja perheiden hyvinvointiin on kiistaton, on asumisen vaikutusta hyvinvointiin kuitenkin haastavaa mitata. Hyvinvoinnin määritelmästä ei ole tutkijoiden keskuudessa yksimielisyyttä ja mittaustapoja on useita, mikä osaltaan vaikeuttaa asumisen ja hyvinvoinnin välisen yhteyden ymmärtämistä. Erimielisyydet hyvinvointia määriteltäessä liittyvät esimerkiksi siihen, mitkä tekijät tulisi määrittelyssä ottaa huomioon, miten hyvinvoinnin eri ulottuvuuksia painotetaan ja kuinka paljon sekä siihen, kuka hyvinvoinnin tason määrittää. (Saari 2011, 9.) Hyvinvoinnin mittaamisen perinteessä keskeinen jako on tehty objektiivisten ja subjektiivisten mittareiden välillä. Objektiiviset mittarit perustuvat johonkin havaittavissa ja mitattavissa olevien tarpeiden mittaamiseen, kun taas subjektiiviset mittarit pohjautuvat puolestaan ihmisten omiin kokemuksiin omasta hyvinvoinnistaan. (Alatartseva & Barysheva 2015.)

Eryteisesti Pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa on hyvinvointia tutkittaessa sovellettu Erik Allardtin (1975) teoriaan pohjautuen kolmea ulottuvuutta; elintasoa (having), yhteisyyssuhteita (loving) ja itsensä toteuttamista (being). Allardt yhdistää tutkimuksessaan objektiivisia elinolonmittareita ja ihmisten subjektiiviseen kokemukseen omasta elämänlaadustaan liittyviä piirteitä. Allardtin teoriassa hyvinvointi määritellään tilana, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeet tyydytetyksi.

Having-tasolla viitataan ihmisen elintasoon ja fysiologisiin tarpeisiin, jotka ovat hyvinvoinnin ja kurjuuden välttämisen kannalta oleellisia. Elintaso koostuu tulojen, asumistason, työllisyyden, koulutuksen ja terveyden osatekijöistä. Loving-taso liittyy ihmisten tarpeeseen kuulua osaksi sosiaalisten suhteiden verkostoa. Allardt näkee

yhteisöllisyyden resurssina, joka auttaa yksilöitä toteuttamaan muita arvoja. Sosiaalisten suhteiden taso voidaan jakaa suhteeseen lähiyhteisöön, perheeseen, sukulaisiin ja ystäviin. Kolmanneksi being-tasolla viitataan mahdollisuuden toteuttaa itseään haluamallaan tavalla. (Allardt 1975.) Allardt'n teoriassa asuminen voidaan liittää erityisesti riittävään elintasoon. Asunto ja sen riittävät ominaisuudet (kuten asuintila ja asuinmukavuus) liittyvät Allardt'n having-tasolle ja fysiologisiin tarpeisiin. Asunto on olennaisesti liitetty jokapäiväiseen hyvinvointiin ja terveyteen (Kemeny 2001), minkä vuoksi asuntoa voidaan pitää hyvinvoinnin kannalta keskeisenä tekijänä, mikä auttaa myös toteuttamaan loving- and being- tason hyvinvointia.

Sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa hyvinvointia on usein tapana tarkastella erilaisten hyvinvoinnin tarpeiden kautta. Maslowin tarvehierarkiateoriaa (1943) onkin käytetty perustana asumiseen liittyvien tarpeiden kategorisoinnissa. Maslowin tarvehierarkiassa erilaiset tarpeet ovat hierarkkisesti järjestyneitä viiteen eri kategoriaan, eikä hierarkiassa korkeammalla olevia tarpeita pysty periaatteessa saavuttamaan, ennen kuin alemman tason tarpeet ovat tyydytty. Maslowin hierarkiassa kaikkein alimpana ovat fysiologiset tarpeet, joita seuraavat turvallisuuden, rakkauden ja läheisyyden, arvonannon sekä itsensä toteuttamisen tarpeet. Fysiologisiin tarpeisiin kuuluvat Maslowin hierarkiassa hengissä säilymiseen vaadittavia fyysisiä edellytyksiä, kuten ruoka, vesi ja lepo. Turvallisuuden tarve tulee toteutetuksi, mikäli yksilö pystyy suojautumaan erilaisilta vaaroilta. Rakkauden ja läheisyyden tarpeet puolestaan tulevat tyydytetyksi ystävyys-suhteiden ja parisuhteen kautta. Arvonannon tarpeeseen kuuluvat itsensä arvostus ja kunnioituksen saaminen muilta ihmisiltä. Viimeiseksi itsensä toteuttamisen tarve voidaan täyttää, mikäli omia kykyjä on mahdollista toteuttaa esimerkiksi työn tai vanhemmuuden kautta. (Maslow 1943.)

Maslow (1945) ei teoriassaan yksiselitteisesti itse lue asumista kuuluvaksi mihinkään yksittäiselle tarpeen tasolle, mutta asumisen voidaan kuitenkin nähdä liittyvän monelle tarpeen tasolle. Asuminen voidaan selkeästi yhdistää ainakin fysiologisiin ja turvallisuuden tarpeisiin. Allardt'n tapaan asunto voidaan myös Maslow'n hierarkiassa liittää hyvinvoinnin perustavanlaatuisiin fysiologisiin tarpeisiin, sillä asunto on esimerkiksi ruuan ja juoman tapaan hyvinvoinnin keskiössä. Asunto luo yksilöiden elämään turvallisuuden tunnetta ja pysyvyyttä (Balestra & Sultan 2013), minkä vuoksi asuminen liittyy myös Maslow'n turvallisuuden tarpeiden tasolle. Maslow'n näkemyksen

mukaan asunto on edellytys sille, että fysiologisten tai turvallisuuden tarpeiden korkeammat tarpeet, kuten arvonannon tai itsensä toteuttamisen tarpeet voivat tulla täytetyksi. Tämän vuoksi asuminen on keskeisessä osassa kaikkien tarpeiden tyydytyksestä.

Joissain resurssipohjaisissa hyvinvointikäsitteissä tyydytettävien tarpeiden ajatellaan olevan universaaleja ja täten yksilöllisistä tarpeista riippumattomia. Eräs tunnetuimmista universaaleihin tarpeisiin perustuvista hyvinvointikäsitteistä on Len Doyalin ja Ian Goughin (1991) teoria. He korostavat yksilön elämän hallintaa ja terveyttä perustarpeina, joista hyvinvointia mittaavat indikaattorit johdetaan. Hyvinvointi muodostuukin Doyalin ja Goughin teoriassa fyysisestä terveydestä ja yksilön vapaudesta tehdä tietoisia valintoja koskien omaa elämäänsä. Valinnanvapauden mahdollisuudet riippuvat taustalla vaikuttavan yhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista. (Doyal ja Gough 1991).

Fyysinen terveys ja yksilön autonomia voidaan saavuttaa välittävillä tarpeilla, joiksi Doyal ja Gough lukevat Maslowin (1945) hierarkiaa heijastellen ravintorikkaan ruuan ja puhtaan veden, suojaavan asunnon, turvallisen työympäristön, turvallisen fyysisen ympäristön, riittävän terveydenhuollon, turvallisuuden lapsuudessa, merkittävät ensisijaiset suhteet, fyysisen turvallisuuden, taloudellisen turvallisuuden, turvallisen raskauden ehkäisyn ja synnytyksen sekä riittävän koulutuksen. Doyalin ja Goughin teoriassa asunto nähdään välittävänä tarpeena, joka kuitenkin on välttämätön, jotta perustarpeet voisivat tulla tyydytetyksi. Välilliset tarpeet ovat heidän mukaansa kaikissa kulttuureissa samat, joten suojaavan asunnon nähdään olevan kaikkialla välttämätön hyvinvoinnin edellytys. Asunto on universaali tarve, joka auttaa fyysiseen terveyteen ja yksilön itsenäisyyteen kohdistuvan haitan minimoimisessa. (Doyal ja Gough 1991).

2.2 Asumisen kulut ja hyvinvointi

Koska asunto on tunnistettu perustavanlaatuisesti hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi, on tärkeää, että asunto olisi kaikkien yksilöiden saavutettavissa. Kohtuuhintainen asuminen mahdollistaa sen, että yksilöillä ja perheillä on ylipäättään asuinpaikka, jota kutsua kodiksi. Asumisen kulut muodostavat usein suurimman yksittäisen menoerän kotitalouksien kulutuksessa. Täten asumiskuluissa tapahtuvat muutokset vaikuttavat merkittävästi myös kotitalouksien muuhun kulutukseen. Kun asumiskulut ovat kotitalouden tuloihin nähden suuret, saattaa muiden välttämättömyystarvikkeiden, kuten ruokakulujen tai terveydenhuoltoon käytettyjen kulujen kattaminen olla haastavaa.

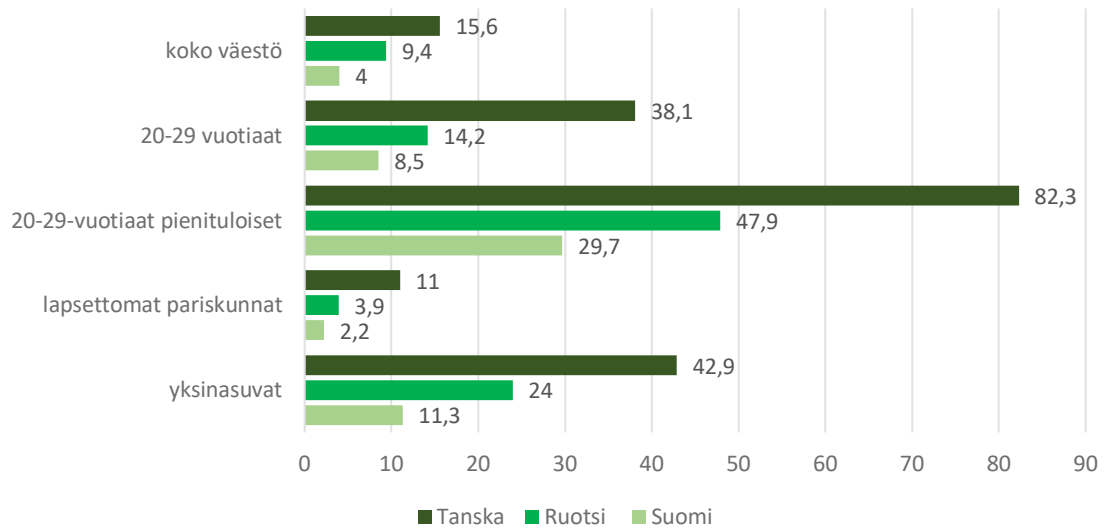
(Kemeny 2001; Kemp 2007; Griggs & Kemp 2012.) Kohtuuhintainen asuminen vaikuttaa siis välillisesti myös muuhun hyvinvointiin, sillä asumiskulujen maksun jälkeen ylijäävät varat määrittelevät kotitalouden muuta kulutusta.

Asumisen hinta on puhututtanut viime aikoina ympäri maailman, koska asumiskustannukset ovat suurissa kaupungeissa nousseet tulotasa nopeammin (OECD 2019a, 24-25). Asumiskustannusten kallistuminen näkyy kotitalouksien kulutusvalinnoissa, mutta se aiheuttaa myös asumisvalintojen eriarvoistumista, sillä edullisten asumisvaihtoehtojen vähäisyys rajoittaa kotitalouksien valinnanmahdollisuutta asuinalueen suhteen (Balestra & Sultan 2013) ja kotitaloudet voivat joutua muuttamaan halvemmille asuinalueille vuokrien kallistuessa (Gabriel & Painter 2020, 100). Usein valinnanvapauden puuttuminen näyttäytyy heikommin toimeentulevien keskittymisenä tietyille edullisemman hintatason alueille (Balestra & Sultan 2013).

Asumisen kohtuuhintaisuuden määritelmä ei ole täysin yksiselitteinen, eikä sille ole yhtä vakiintunutta mittaustapaa. Asumisen kohtuuhintaisuuden määrittelee yleensä jokin ulkopuolinen taho, kuten julkinen valta (Sutela ym. 2020). Vaikka asumismenojen kohtuullisuutta voidaan tarkastella monin eri tavoin (ks. esim. Sutela ym. 2020), on yksi yleisimmin käytetyistä mittareista kohtuuttoman korkean asumismenorasitteen¹ (*housing cost overburden rate*) prosenttiosuus (Ympäristöministeriö 2020, 40). Mittarilla mitataan prosenttiosuutta siitä väestöosasta, joiden kaikki asumiskulut² ylittävät 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloista (Eurostat 2020). Asumisen kohtuuhintaisuuden rajana on pidetty myös alhaisempia prosenttiosuuksia, kuten 25 tai 30 prosentin rajaa (ks. esim. Hulchanski 1995; Stone ym. 2011). Mittari siis määrittää asumisen kohtuuhintaisuuden kotitalouksien tulojen ja asumismenojen välisenä suhteena.

¹ Käytetään myös nimitystä ”asumiskulujen ylikuormitustaso”

² Asumiskuluihin lasketaan asuntolainan ja sen korkojen maksu asunnon omistajilla ja vastaavasti vuokran maksu vuokralaisilla. Lisäksi kuluihin luetaan veden ja sähkön kulutus sekä lämmityskulut.

Kuvio 1. Osuus kotitalouksista, jotka käyttivät yli 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloistaan asumismenoihin, 2019, %. Lähde: EU-SILC 2019

Asumisen kohtuuhintaisuus koskettaa subjektiivisesti mitattuna erityisesti nuoria, sillä nuoret kokevat riittävän asumistason turvaamisen selkeästi suuremmaksi huolenaiheeksi kuin vanhemmat ikäryhmät (OECD 2019b). Nuorten omistusasujien osuus on laskenut Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa ja vastaavasti vuokra-asunnoissa asuvien osuus on noussut 2010-luvulla (Arundel & Doling 2017). Samalla vuokra-asuminen on kallistunut tulotasa nopeammin (OECD 2019a), mikä on nostanut nuorten asumiskuja tuloihin suhteutettuna. Kuvioista 1 voidaan havaita, että kolmesta tutkimuksen kohteena olevasta maasta suurin asumiskulujen ylikuormitusprosentti koko väestöä tarkasteltaessa on Tanskassa (15,6 %). Ruotsissa asumiskulut ovat kohtuuttoman korkeat 9,4 prosentilla ja Suomessa neljällä prosentilla. Kuvioista 1 nähdään myös, että asumiskulujen ylikuormitus kohdentuu objektiivisesti mitattuna erityisesti nuoriin. 20-29-vuotiaista yli 40 prosenttia käytettävistä olevista tuloista asumismenoihin käytti vuonna 2019 Tanskassa 38,1, Ruotsissa 14,2 ja Suomessa 8,5 prosenttia nuorten ikäluokasta.

Kyseisen ikäluokan pienituloisilla³ ongelma koskettaa vielä huomattavasti suurempaa väestönosaa. Tanskassa yli neljä viidesosaa, Ruotsissa vajaa puolet ja Suomessa miltei kolmasosa pienituloisista 20-29-vuotiaista käyttää asumiskuluihin vähintään 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloistaan. Erilaisia kotitaloustyyppejä tarkasteltaessa asumismenojen rasittavuus ylikuormitustasolla mitattuna on huomattavasti yleisempää

³ Tässä pienituloisella tarkoitetaan henkilöitä, joiden tulot ovat alle 60 % väestön ekvalisoiduista mediani tuloista.

yksinasuvilla kuin lapsettomilla pariskunnilla. Kotitaloustyyppien välinen ero on Tanskassa 31,9, Ruotsissa 20,1 ja Suomessa 9,1 prosenttiyksikköä lapsettomien pariskuntien hyväksi.

Tanska nousee kolmesta maasta esille nuorten ja yksinasuvien asumismenorasitteen korkeissa luvuissa. Tanskan korkeita lukuja selittää se, että Tanskassa keskimäärinkin väestön keskuudessa asumiseen kulutetaan kahta muuta maata suurempi osuus tuloista. Keskimäärin käytettävissä olevista tuloista asumiseen kulutettiin Tanskassa 27,1 prosenttia, kun taas Ruotsissa keskimäärin asumiseen käytettiin 22,2 ja Suomessa 17,8 prosenttia tuloista (OECD 2019c). On huomattava, että maakohtaisen keskiarvon tarkastelu antaa vain suuntaa antavan kuvan asumiskulujen ylikuormitusprosentista, sillä esimerkiksi kaupungissa asuvat ja ne, joiden asunto on yksityisten vuokramarkkinoiden kautta vuokrattu maksavat asumisesta tavallisesti muita kotitalouksia enemmän (European Union 2018; Pittini 2019). Todellisuudessa asumiskulujen ylikuormitusprosentti voi siis olla vielä huomattavasti kuviossa 1 esitettyjä lukuja korkeampi suurilla kaupunkialueilla.

On myös huomattava, että kohtuuttoman korkean asumismenorasitteen mittari ei kerro siitä, kuinka rasittaviksi yksilöt kokevat asumismenorasitteet. Esimerkiksi kaikkia ikäluokkia tarkasteltaessa Tanskassa huomattavasti suurempi osuus koki, etteivät asumismenot ole rasite kuin Suomessa, jossa kohtuuttoman korkean asumismenorasitteen mittarilla mitattuna tilanne vaikuttaisi olevan Tanskaa merkittävästi parempi (Ympäristöministeriö 2020, 41-42). Syynä saattaa olla asenneilmapiiri asumisen kuluja kohtaan. Tanskassa lähtökohtaisesti käytetään Suomea suurempi osuus tuloista asumiseen (OECD 2019c), minkä vuoksi saattaa olla, että korkeita asumiskuluja pidetään normaalina.

3. Asumistuki osana asuntopolitiikkaa

Vaikka asunto ja siihen liittyvät ominaisuudet voidaan liittää vahvasti ihmisen hyvinvointiin ja asumisen merkitys elämässä on suuri, on asumiseen liittyviä kysymyksiä säätelevää ja kehittäväää asuntopolitiikkaa kuvailtu hyvinvointivaltion huteraksi tukipilariksi (Torgersen 1987, 116). Muista sosiaalipolitiikan aloista (sosiaaliturva, koulutus, terveydenhuolto) poiketen valtio ei ole asuntopolitiikan kohdalla pääasiallinen hyvinvointiin liittyvien palveluiden tarjoaja, eikä asuminen ole koskaan kuulunut täysin hyvinvointivaltion järjestämien palveluiden piiriin (Lund 2017, 1). Samalla asunto kuitenkin nähdään esimerkiksi koulutuksen tapaan universaalina oikeutena (Kemeny 2001).

Toisaalta asuntopolitiikka ei myöskään ole koskaan ollut selkeästi osa vapaita markkinoita (Stamsø 2010, 64), vaan monet valtiot yrittävät vaikuttaa asuntomarkkinoihin erilaisin keinoin. Asumisen tukeminen voidaan luokitella sen mukaan, miten tukia tarjotaan (suorasti tai epäsuorasti), kenelle tuki kohdennetaan (tuottajille vai kuluttajille), kenelle tukea annetaan (vuokraajille vai omistajille) tai sen mukaan, millaisia päämääriä tuen on tarkoitus edistää (Yates 2012). Valtioiden tarjoama asumiseen liittyvä tuki jaetaan usein kysyntää ja tarjontaa tukeviin julkisen vallan toimiin. Tarjontatuella tarkoitetaan valtion asuntojen rakentamiseen ja niiden korjaamiseen kohdistamaa tukea, minkä tarkoituksena on lisätä asumiskustannuksilta kohtuuhintaista (markkinahintoja alhaisempaa) asuntotarjontaa (Huovinen 2017). Tarjontaa tukevia toimia ovat esimerkiksi valtion suorat avustukset (kuten matalakorkoiset lainat) rakentajille ja vuokraisännille (Kemp 2007).

Kysyntätuilla puolestaan tarkoitetaan suoraan kotitalouksille kohdennettavaa tukea, jonka tarkoituksena on alentaa asumismenoja ja parantaa asunnon vuokrauksen tai ostamisen mahdollisuutta (Huovinen 2017). Kysyntää tukevia toimia ovat esimerkiksi alhaisten lainojen tarjoaminen asunnon ostajille, asuntolainoihin liittyvät verohelpotukset ja asumiskulujen kattamiseen tarkoitettu asumistuki. 2000-luvulla monet valtiot ovat pyrkineet siirtymään yhä enemmän tarjontapuolen tukemisesta kysyntää tukeviin toimiin (Kemp 2007.) Koska asumisen kohtuuhintaisuudesta on viime vuosina tullut yhä suurempi asuntopolitiikan huolenaihe (ks. esim. Grundström & Molina 2016; Antikainen ym. 2017; Jauhiainen ym. 2019), voidaan avun tarpeessa oleville kotitalouksille suoraan maksettavan asumistuen nähdä täyttävän asuntopolitiikan tavoitteet parhaiten (Kemp 2007).

Muita keskeisiä syitä siirtymälle ovat valtion velkaantumisen pienentäminen sekä yksityisen rahoituksen kasvattaminen asunnontuotannossa (Ympäristöministeriö 2015, 10).

Kysyntätuista yksi merkittävimmistä on asumistuki, jota voidaan pitää tulojen ja asumismenojen välistä suhdetta tarkastelevien mittareiden pohjalta syntyneenä sovelluksena (Sutela ym. 2020). Asumistuella on niin sosiaalipolitiikkaan kuin asuntopolitiikkaan liittyviä tavoitteita. Asuntopolitiikan keinona sen tarkoituksena on mahdollistaa kaikille standardit täyttävä laadukas asuminen ja kannustaa kotitalouksia valitsemaan asunnokseen laadukkaampia asuntoja, mitä he valitsisivat ilman asumistuen tarjoamaa taloudellista tukea. Toisaalta sosiaalipolitiikan näkökulmasta asumistuen tarkoituksena on vähentää eriarvoisuutta niin, että kotitalouksille jää riittävästi rahaa elämiseen myös asumismenojen jälkeen. (Kemp 2007.)

Viime vuosikymmeninä asumistuen rooli kotitalouksien toimeentulon tukijana on kasvanut ja asuntopolitiikan tavoitteet ovat kehittyneissä hyvinvointivaltioissa siirtyneet riittävien standardit täyttävien asuntojen tuotannosta kohti asumisen kohtuuhintaisuuden edistämistä (Grigsby & Bourassa 2003). Muutos ei johdu ainoastaan siitä, että asuntojen laatu ja taso ovat parantuneet, vaan myös siitä, että uudet sosiaaliset riskit, kuten yksinhuoltajuus, pitkäaikaistyöttömyys ja nuoruuteen liittyvät epävarmuustekijät ovat yleistyneet jälkiteollisissa yhteiskunnissa (Griggs & Kemp 2012).

Tukijärjestelmien nykytilaan ovat vaikuttaneet maiden historia, kulttuuriset piirteet sekä aiemmin tehdyt valinnat, jotka ohjailevat myös tulevia valintoja (Ympäristöministeriö 2015, 10), minkä vuoksi on tärkeää tehdä katsaus kunkin maan asumistuen historiaan osana asumispolitiikkaa, jotta voitaisiin ymmärtää syvällisemmin nykytilannetta ja sen taustoja. Valtion rooli kasvoi pohjoismaisilla asuntomarkkinoilla toisen maailman sodan jälkeen ja jäi pysyvästi merkittäväksi (Noro & Lahtinen 2014, 27), minkä vuoksi asumispolitiikkaa käsitellään seuraavissa alaluvuissa toisesta maailmansodasta lähtien.

Pohjoismaista asuntopolitiikkaa ovat kuvastaneet erilaiset tavoitteet eri aikoina. 1940- ja 1950-lukujen asuntopolitiikan lähtökohtaisena tavoitteena oli taata kaikille koti. 1960- ja 1970-luvuilla katseet siirtyivät kohti asunnon kokoa ja laatua. 1980- ja 1990-luvuilla kasvoi puolestaan ymmärrys kunnollisen asunnon merkityksestä hyvän elämän edellytyksenä, joskin samalla myös tunnistettiin, että ainoastaan kunnollinen asunto ei

yksinään takaa hyvää elämää. (Hamburger 2004, 223.) 2000-luvulla Pohjoismaiden asuntopoliitikan tavoitteena on ollut tarjota koko väestölle korkeatasoista asumista houkuttelevalla alueella kohtuulliseen hintaan. Kansallisella hallituksella ja kunnallisella paikallistason päätöksenteolla on merkittävä rooli asuntojen tarjonnan edistäjänä ja kehittäjänä. (Lujanen 2004.)

Seuraavaksi keskitytään yksityiskohtaisemmin Suomen, Ruotsin ja Tanskan asuntopoliitikan keskeisimpään historiaan toisesta maailmansodasta lähtien. Erityisesti huomiota kiinnitetään asumistuessa tapahtuneisiin muutoksiin nuorten näkökulmasta ja muutosten vaikutuksiin nuorilla.

3.1 Asuntopoliitikan ja asumistuen kehitys Suomessa

Toinen maailmansota muutti valtion roolia asuntopoliitikassa merkittävästi. Sodan aikana asuntojen ja vuokrien hintojen pelättiin nousevan asumispulasta johtuen. Tästä syystä vuokra- ja hintasäätely astui Suomessa voimaan vuonna 1940. (Juul-Sandberg ym. 2015, 3.) Vuokrien irtisanominen kiellettiin ja vuokria sai nostaa vain sosiaaliministeriön suositusten mukaisesti. Päätökset jouduttiin tekemään nopealla aikataululla, mutta niiden legitimiteetin takasi talvisodan ”henki” ja vallitseva kansallinen yksimielisyys. (Junto 1990, 192-193.)

Sotien päätyttyä asuntopoliittiset ongelmat eivät loppuneet, vaan sotien jälkeistä jälleenrakennusaikaa leimasi edelleen jatkuva suuri asuntopula (Juul-Sandberg ym. 2015, 3). Sodan jälkeen kodittomaksi joutuneen väestön asuttaminen oli suuri yhteiskunnallinen ponnistus. Vuonna 1945 annettiin asetus evakkoväestön asuttamisesta, minkä seurauksena rakennettiin paljon pientiloja erityisesti Pohjois-Suomeen. Sodan jälkeisinä vuosina politiikassa priorisoitiin rakentamista erityisesti maaseudulla, jonne myös säännöstellyt rakennustarvikkeet ohjattiin. Sodan jälkeinen rakennuspolitiikka oli kuitenkin ristiriidassa väestön kasvun kanssa, sillä samalla kun rakennustarpeet suunnattiin maaseudulle, kasvoi kaupunkien väkimäärä merkittävästi. (Junto 1990, 201-206.) Sodanjälkeinen kaupungistuminen kosketti erityisesti nuoria, jotka muuttivat kaupunkiin työn ja uuden alun toivossa (Poikolainen 2017). Yksityisiä vuokrakiinteistöjä kaupunkiin ei kuitenkaan muuttovirroista huolimatta rakennettu,

sillä taustalla vaikutti yhä osin voimassa oleva vuokrasääntely.⁴ Kaupunkien asuntopula kasvoi kuitenkin nopeasti kestävämmäksi, minkä seurauksena kehitettiin valtion uusien asuntojen tuotantoa pitkäaikaisilla ja matalakorkoisilla lainoilla tukeva ”arava”-järjestelmä vuonna 1949. (Junto 1990, 201-206.)

Suomessa asumisen tukeminen on historiallisesti liittynyt erityisesti lapsiperheiden asumisen tukemiseen. 1940- ja 1950-luvuilla käyttöön otettu asumistuki oli rajattu usean lapsen perheisiin, jotka asuivat omistusasunnoissa (Åhrén 2004, 179). Vuodesta 1975 lähtien myös lapsettomat avioparit ja opiskelijat ovat saaneet yleistä asumistukea. Opiskelijoiden asumistuen saamisen ehtona oli asuminen sellaisessa opiskelija-asunnossa, joiden rakentamiseen tai kunnostamiseen oli myönnetty valtion tai kunnan lainaa tai jonka ylläpidosta vastasi kunta tai jokin yleishyödyllinen yhdistys (HE 408/1975). Opiskelijat eivät kuitenkaan pitkään saaneet yleistä asumistukea, vaan siirtyivät asumislisän piiriin jo vuonna 1977. Asumislisää myönnettiin lapsettomille vuokra-asunnoissa asuville opiskelijoille. Inflaatio oli syönyt opintorahan ostovoimaa, minkä vuoksi opiskelijoille suunnattua tukea haluttiin lisätä. (Blomster 2000.) Opiskelevat nuoret kuuluivat siis vuodesta 1977 alkaen asumislisän piiriin ja nuoret, jotka eivät opiskelleet yleisen asumistuen piiriin. 1980-luvulla asumistuki laajennettiin koskettamaan kaikkia ruokakuntia ja kaikkia asunnon hallintamuotoja (Jauhiainen ym. 2019, 18-19).

1990-lama oli asumisen tukemisen kannalta epävakaa aikaa. Taloudellisesti heikkona lama-aikana asumistukeen tehtiin leikkauksia muun muassa vuosina 1993, 1995 ja 1996. Leikkausten lisäksi 1990-luvulla vuonna 1975 julkaistun asumistuen määräytymisperusteisiin tehtiin muutoksia lähes vuosittain. (Honkanen 2008, 36.) Muutoksissa muun muassa leikattiin asumistuessa hyväksyttävää asunnon enimmäispinta-alaa ja asumistuen määräytymisen kuntaryhmitys uusittiin. (Valtioneuvoston asetus asumistuen määräytymisperusteista 1437/1994; 1472/1995). Myös asumislisän enimmäismäärä tippui vuonna 1995 (Lahtinen 2014). Muutoksista huolimatta asumistuen merkitys on 1990-luvun lopulta lähtien kasvanut, sillä asuntopolitiikassa on tapahtunut painopisteen siirtymä tarjontaruista kohti kysyntätukia,

⁴ Vuokrasääntely purettiin Suomessa muita Pohjoismaita nopeammin asteittain vuodesta 1948 lähtien, mutta otettiin uudelleen käyttöön vuonna 1968, kun havaittiin vuokrien nousevan merkittävästi 1960-luvulla (Junto 1992, 566).

joista asumistuki on yksi merkittävimmistä (Noro & Lahtinen 2014, 37; Ympäristöministeriö 2015).

Asumislisän korvausprosenttia korotettiin vuonna 2000 67 prosentista 80 prosenttiin (Lahtinen 2014). Vuonna 2002 myös asumistuen enimmäismäärää korotettiin (Valtioneuvoston asetus asumistuen määräytymisperusteista 1154/2001). Nykyistä edeltävä asumistukilaki oli voimassa vuodesta 1975 vuoteen 2014 saakka, jonka jälkeen säädettiin uusi asumistukilaki vuonna 2015 sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA-komitea) tekemiin ehdotuksiin pohjautuen. Tarkoituksena oli uudistaa järjestelmää hallinnollisesti yksinkertaisemmaksi ja paremmin työntekoon kannustavaksi. Lisäksi asumismenoina huomioitavia tekijöitä muutettiin. (Sosiaaliturvan uudistamiskomitea 2009.) Muutoksessa siirryttiin kokonaisvuokramalliin, jossa enimmäisasumismenoihin vaikuttivat asunnon sijaintikunta ja ruokakunnan koko. Samalla poistettiin aiemmin asumistuessa vaikuttaneet asunnon kokoon ja rakennusvuoteen liittyvät rajoitteet. (Jauhiainen ym. 2019, 19.) Vuonna 2015 otettiin käyttöön myös 300 euron suuruinen ansiotulovähennys (ns. suojaosa) (HE 52/2014), jonka tavoitteena oli alentaa työn vastaanottokynnystä.

Kaksi vuotta myöhemmin asumistukea uudistettiin opiskelijoiden osalta, jolloin suurin osa opiskelijoista palautettiin yleisen asumistuen piiriin. Asumislisää maksettiin kuitenkin edelleen opiskelijoille, jotka asuivat vuokralla ja opiskelivat ulkomailla tai Ahvenanmaalla tai jotka opiskelivat kansanopistossa, liikunnan koulutuskeskuksessa tai Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa maksullisella linjalla ja asuivat oppilaitoksen asuntolassa. Muutoksen taustalla oli SATA-komiteankin linjaama ajatus tukijärjestelmän yksinkertaistamisesta. (HE 231/2016.)

Opintotuen asumislisä on ollut yksilökohtainen etuus vuodesta 2009 lähtien (Lahtinen 2014), mutta yleisessä asumistuessa tuen määrään vaikuttaa ruokakunnan koko. Aiemmasta asumislisästä poiketen asumistukea voidaan myöntää opiskelijoille ympärivuotisesti. Opiskelijoiden siirtämisen yleisen asumistuen piiriin on arvioitu vaikuttavan positiivisesti erityisesti yksin asuviin, mutta samalla muutos on heikentänyt pariskuntien tuen määrää, millä saattaa olla vaikutusta asumispreferensseihin. (HE 231/2016.) Asumistuen saajista vuoden 2017 uudistuksen jälkeen alle 25-vuotiaiden ja yksinasuvien osuus on kasvanut merkittävästi (Jauhiainen ym. 2019, 30).

Tällä hetkellä Suomessa asumistuen muotoja ovat yleinen asumistuki ja eläkkeensaajien asumistuki. Asumisen menoja voidaan huomioida myös toimeentulotukea tai sosiaaliavustusta myönnettäessä. Asumistuki tarkastetaan vähintään kerran vuodessa tai useammin, mikäli tuen saaja ilmoittaa tuloissaan tai elämäntilanteessaan tapahtuneesta muutoksesta. Tuen saaja on velvollinen ilmoittamaan muutoksista ja mikäli tukea on maksettu liikaa, peritään se takaisin. (Jauhiainen ym. 2019, 10.)

Anneli Junton (1992) mukaan suomalaista asuntopolitiikkaa on ainakin aiemmin luonnehtinut ”ajopuumalli”, jossa asuntopolitiikkaa koskeviin ratkaisuihin lähinnä ajaututaan ilman määrätietoista ohjailua. Juntto on nähnyt suomalaisen asumispolitiikan tempoilevana ja usein muille poliittisille tavoitteille alistaisena. (Juntto, 1992, 567.) Viime vuosien suomalaisen asuntopolitiikan yksi keskeisimmistä ongelmista on vuokra-asuntojen kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus. Asuntopula erityisesti edullisista asunnoista on rajoittanut houkuttelevuutta muuttaa kaupunkiin pieni- ja keskituloisilla. (Juul-Sandberg ym. 2015, 9.) Suomessa erityisesti pääkaupunkiseudulla hintakehitys on merkittävästi eriytynyt muusta maasta (Noro & Lahtinen 2014, 41). Asuntojen kysynnän ja tarjonnan välinen alueellinen epätasapaino onkin noussut asuntopolitiikan keskiöön (Antikainen ym. 2017, 36). Nuorten osalta asuntopolitiikkaan liittyvät ongelmat koskettavat nuorten vaikeuksia liittyä asuntomarkkinoille. Asunnon etsimistä vaikeuttaa korkea vuokrataso, kilpailu asunnoista muiden asunnonetsijöiden kanssa ja vuokravakuuden suuruus (Aho ym. 2021, 32).

3.2 Asuntopolitiikan ja asumistuen kehitys Ruotsissa

Ruotsin valtio on tukenut asumisen järjestämistä pitkään tuotantotuin ja myös kuntien rooli on ollut suuri. Kuntia kehoitettiin toisen maailmansodan jälkeen perustamaan omia asuntoyhtiöitään. Sodan jälkeen hallitsevan Sosiaalidemokraattisen puolueen asuntopolitiikka perustuikin valtion tuettuihin lainoihin ja kunnallisten yhtiöiden toimintaan uusien asuntojen rakennuttajina. (Juul-Sandberg ym. 2015). Yksittäisten kuntien rooli asumisen järjestämisessä ja tukemisessa onkin ollut merkittävä toisesta maailmansodasta lähtien (Noro & Lahtinen 2014, 27). Sodan jälkeen vuonna 1948 aiemmin vain yli kolmen lapsen lapsiperheet kattanutta (vuonna 1936 käyttöön otettua) asumistukea muutettiin niin, myös kahden lapsen lapsiperheet olivat oikeutettuja tukeen (Åhrén 2007, 217).

Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä Ruotsissa asuntojen tarve kasvoi nopean kaupungistumisen seurauksena (Hall & Vidén 2005). Vuosina 1965–1974 asuntopolitiikkaa hallitsi Miljoonaohjelma (Miljonprogram), jonka tarkoituksena oli nimensä mukaisesti rakennuttaa Ruotsiin miljoona uutta edullisen vuokratason asuntoa asuntopulaa helpottamaan. Suurin osa rakennettujen asuntojen omistajista oli toisen maailmansodan jälkeen perustettuja kuntien yleishyödyllisiä yhtiöitä. (Bengtsson & Jensen 2013.) Ennen ohjelman puoliväliin pääsyä asuntopula muuttui kuitenkin asuntojen ylitarjonnaksi asuntotarjonnan ripeästä kasvusta johtuen (Hall & Vidén 2005).

Vuonna 1969 asumistuen myöntämisperusteita löysennettiin niin, että tukeen olivat oikeutettuja kaikki lapsiperheet. Lisäksi huomiota alettiin kiinnittää myös asunnon laadullisiin ominaisuuksiin. Tuen määrä riippui huollettavien lasten määrästä, asumismenoista sekä tietyistä asunnon kuntoon liittyvistä vaatimuksista. Kuitenkin asuntoon liittyvistä minimistandardeista luovuttiin vuonna 1972, sillä jotkin kotitaloudet eivät olleet asuntoon liittyvistä tekijöistä johtuen oikeutettuja tukeen, mutta heillä ei myöskään ollut varaa muuttaa paremmin standardit täyttävään asuntoon. (Åhrén 2007, 217, 219.)

Vuonna 1974 asumistukijärjestelmää laajennettiin edelleen niin, että alhaisen tulotason kotitaloudet tulivat tuen piiriin, mikä tarkoitti sitä, että myös lapsettomat nuoret olivat tukeen oikeutettuja. Tuki kuitenkin lakkautettiin vuonna 1986 korkeiden hallinnollisten kulujen ja pienen korvustason vuoksi, mutta otettiin kokonaisuudessaan uudelleen käyttöön vuonna 1991. (Åhrén 2007, 217, 219.) Nuoret 18–28-vuotiaat ovat olleet asumistuen piirissä yhtämittaisesti vuodesta 1988 alkaen (Prop 1986/87:93). Nuoret lisättiin tuen piiriin, sillä epäsäännöllisistä tuloista johtuen heillä oli usein vaikeuksia asumismenojen kanssa. Asumistuen ajateltiin lisäävän asuntojen tarjontaa juuri nuorille. Nuorilla oli kuitenkin lapsiperheitä tiukemmat tulorajat ja asumistuki kattoi alhaisemman osuuden asumismenoista. (Åhrén 2007, 217, 219.)

Ruotsissa on siirrytty tarjontatuista pääosin kysyntätukiin erityisesti 1990-luvun aikana monien muiden länsimaiden tapaan. Uudistusmielisyys johtui tarjontatukiin kohdistuvasta kritiikistä, jossa nähtiin, että tarjontatuet eivät keskittäneet rakennuttajien asunnontuotantoa sellaisille alueille, joilla asunnoista oli todella kysyntää. (Turner & Whitehead 2002.) Valtion takaamien lainojen ja tuotantotukien järjestelmää alettiin 1990-luvulla purkaa kiireellisestä taloudellisista syistä johtuen (Bengtsson & Jensen 2013, 22).

Vuonna 1997 Ruotsin asumistukijärjestelmään esitettiin suuria muutoksia, joiden tarkoituksena oli pienentää asumistuen kuluja ja estää tuen ylikäyttöä (Åhrén 2007, 218). Uudistusta edelsi korkea työttömyys sekä vuokrien ja asumiskulujen kallistuminen (Riksrevisionen 2017, 18). Uudistuksessa kotitalouden jokaiselle lapsiperheen aikuiselle luotiin oma tulokatto, jonka tarkoituksena oli kannustaa kaikkia kotitalouden aikuisia töihin (Åhrén 2007, 218). Lapsettomissa kotitalouksissa tulo säilyi kuitenkin kotitalouskohtaisena. Lapsettomien nuorten kotitalouksien sallittua tulorajaa nostettiin 41000 kruunusta 58000 kruunuun pariskunnilla. Yksin asuvilla tuloraja jäi 41000 kruunuun. (Prop 1995/96:186.) Vuoden 1997 uudistus on viimeisin suuri uudistus, joka asumistukeen on tehty. Uudistuksessa lapsiperheet asetettiin tuen suhteen prioriteettilistan kärkeen, minkä vuoksi nuoret ovat asuntopolitiikassa jääneet vähäiselle huomiolle vuodesta 1997 lähtien. Uudistuksen yhteydessä jopa ehdottiin kokonaan nuorten asumistuen poistoa, koska säästötoimenpiteiden vuoksi haluttiin priorisoida vain lapsiperheitä. Ehdotus kuitenkin hylättiin, sillä nuoret nähtiin asuntomarkkinoilla erityisen haavoittuvana ryhmänä, jolla asumistuki oli merkittävässä roolissa standardit täyttävän asunnon löytämisessä. (Riksrevisionen 2017, 19.)

Nuorten 18–28-vuotiaiden osalta asumistuen määräytymisperusteisiin on tehty vuoden 1997 jälkeen vain vähän muutoksia. Vuonna 2001 asumistuen laskentaan tehtiin muutos, jonka mukaan opintotuesta huomioidaan vain 80 prosenttia asumistukea laskettaessa (Lag 2001:111). Lisäksi asumistuen tasoa on korotettu viimeksi vuonna 2010 (SFS 2010:110). Asumistuessa hyväksyttävät enimmäistulot ovat siis jääneet merkittävästi yleisestä tulo- ja hintakehityksestä jälkeen. Nuorten asema asumistuen suhteen on Ruotsissa ollut epävakaa kautta historian. Nuoret lisättiin asumistuen piiriin vuonna 1974, mutta nuorten tuki lakkautettiin kustannussyistä pian. Vuoden 1997 uudistuksessa painopiste siirrettiin lapsiperheisiin ja 1990-luvun lopulta lähtien nuorten asema asumistuen suhteen on heikentynyt, sillä uudistuksia esimerkiksi tuen tasoon tai tulorajoihin ei ole nuorten osalta tehty.

Ruotsin nykyinen asumistukijärjestelmä koostuu neljästä osasta; lapsiperheille, nuorille 18–28-vuotiaille sekä eläkeläisille maksettavasta tuesta sekä työkyvyttömyyseläkkeellä oleville maksettavasta tuesta (Chen 2008, 348–349). Asumistuen maksusta huolehtii sosiaalivakuutusvirasto (Försäkringskassan), joka maksaa myös muita etuuksia. Asumistuen saaminen perustuu vuosittaisiin tuloihin. Tämän vuoksi kotitaloudet, joilla on alkuvuodesta pienet tulot saattavat joutua maksamaan osan saamastaan tuesta takaisin,

mikäli heidän tulonsa kasvavat loppuvuonna. Vuositulojen arvioimisen ollessa haastavaa vaikuttaa siltä, että osa tukeen oikeutetuista on jättänyt kokonaan hakematta tukea. (Lind 2014, 97–98.)

Ruotsissa uusien asuntojen tuotanto on ollut riittämätöntä suhteessa väestönkasvuun jo 1990-luvun puolivälistä alkaen erityisesti suurimmissa kaupungeissa. Puute vuokra-asunnoista on merkittävä erityisesti Tukholmassa. (Juul-Sandbeg ym. 2015, 8.) Asukkaiden vaihtuvuus on pientä ja asuntojonot pääkaupungissa ovat pitkiä (Antikainen ym. 2017, 97) ja mustanpörssin vuokrasopimuskauppa onkin ollut kasvussa. (Noro & Lahtinen 2014, 35.) Uusien asuntojen tuotantoa tyrehtyttää Ruotsin erityispiirteistä johtuvat heikot kannattavuuslaskelmat. Kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus-ongelmat puolestaan rajoittavat työvoiman liikkuvuutta ja täten taloudellista kasvua. (Noro & Lahtinen 2014, 35.) Ruotsissa pimeiden vuokramarkkinoiden laajuus tai vuokrataso ovat vaikeasti tilastoilla havainnollistettavia asioita. Ne voivat vääristää tilastoja siinä määrin, että vuokrataso näyttäytyy Ruotsissa matalampana kuin todellisuudessa onkaan. (ks. Bengs ym. 2014.) Varsinaista sosiaalista vuokra-asuntosektoria ei Ruotsissa ole, sillä yleishyödyllisten instituutioiden omistamat asunnot vuokrataan univeraalisuusperiaatteen mukaisesti. (Pittini ym. 2015, 86). Kuntien ja yleishyödyllisen toimijoiden omistamissa asunnoissa pienituloiset kotitaloudet ovat kuitenkin painottuneet (Antikainen ym. 2017, 97).

2000-luvulla on tullut viitteitä siitä, että Ruotsin asumismarkkinat ovat heikenneet erityisesti nuorten osalta. Eräänä viime aikoina keskustelua herättäneenä asiana on se, että Ruotsissa perhetaustalla on havaittu olevan merkittävä vaikutus nuorten asumistilanteeseen. (Enstöm 2009.) Nuorten asumistilannetta Ruotsissa hankaloittaa lisäksi se, että monet vuokranantajat ovat entistä tarkempia vuokralaisten taustoista ja vaativat vuokralaisiltaan esimerkiksi vakaita tuloja sekä puhtaita tili- ja luottotietoja (Lieberg 2012, 109).

3.3 Asuntopolitiikan ja asumistuen kehitys Tanskassa

Toisen maailmansodan aikana Tanskassa vallitsi suuri asuntopula ja asumisen kulut kasvoivat (Kristensen 2007, 12). Sodan aikana syntynyttä asuntopulaa pyrittiin hillitsemään vuokrasäätelyllä ja vuokrien jäädytyksellä (Noro & Lahtinen 2014, 28). Tanskassa maaseudulla asui toisen maailmansodan loppupuolella yhä lähes 50 prosenttia väestöstä, mutta kaupungistuminen oli sotaa seuranneina vuosina nopeaa teollisuusalan

työpaikkojen kasvusta johtuen. Valtavan paineen seurauksena kaupunkeihin perustettiin asumisyhdistyksiä, joiden tarkoitus oli helpottaa asuntopulaa. Vuonna 1946 astui voimaan asumistukiasetus, jonka perusteella valtio tarjosi matalakorkoisia lainoja kaikkiin asumismuotoihin, joskin pääasiassa lainoja hyödynsivät sodan aikana perustetut sosiaalisen asunnontuotannon asumisyhdistykset, jotka olivatkin merkittävässä roolissa asumisongelman ratkaisussa. (Kristensen 2007,12.)

1960-luvun loppupuolelle tultaessa asumispulan ratkaisu ei ollut enää asuntopoliitikan agendalla päällimmäisenä, vaan tärkeämmäksi kysymykseksi nousivat asuntojen hintakysymys ja asumistuen kohdentaminen (Kristensen 2007, 15). Asumistuki otettiin käyttöön vuonna 1966 osana suurta asuntopoliittista uudistusta, jolloin asuntopoliitikassa keskityttiin tarjontatukien sijaan kysyntätukiin (Noro & Lahtinen 2014, 28). Asumistuen piiriin hyväksyttiin sellaiset kotitaloudet, jotka asuivat vuokralla. Asumistuen piirissä olivat siis alusta alkaen myös pienituloiset lapsettomat kotitaloudet, joskin heidän asumistukensa oli lapsiperheitä merkittävästi pienempi. Kotitalouksissa, joissa ei ollut lapsia, oli asumistuen enimmäistaso 15 prosenttia vuosittaisesta vuokrasta. (L 79 Lov om boligiskring 1966-67.) Muutoksen taustalla oli tavoite asumisen tukemisen kohdistamisesta yksilöille todelliseen tarpeeseen perustuen. Asumistuen käyttöönoton kanssa samana vuonna sovittiin myös vuokrasäätelyn vähittäisestä poistamisesta kahdeksan vuoden kuluessa (Noro & Lahtinen 2014, 28), sillä vuokrat olivat jääneet alhaiselle tasolle keinotekoisena jäädyttämisen vuoksi. Asumistuen tarkoituksena olikin korvata vuokrasäätelyn purkamisesta seuraava vuokrien nousu ja siitä johtuva asumiskulujen kasvu. (Liliengreen 2017.)

Vaikka asuntopulan ratkaisu ei ollut asuntopoliitikan polttavin puheenaihe, rakennettiin vuosien 1966 ja 1975 välillä asuntoja asuntopulan helpottamiseksi enemmän kuin koskaan aiemmin (Kristensen 2007, 15). Tämä ei kuitenkaan ratkaissut asuntomarkkinoiden ongelmia, sillä suuri osa uusista asunnoista oli tyhjillään (Liliengreen 2017). Asukkaita uusiin sosiaalisesti tuettuihin asuntoihin ei ollut helppo löytää, koska ihmiset suosivat kyseisenä aikana omakotitaloja kerrostalojen sijaan. (Kristensen 2007, 15.)

Asumistuen laskennassa hyväksyttäviin tulo-rajoihin liittyen tehtiin 1970-luvulla useita muutoksia (ks. esim. L 68 Lov om ændring af lov om boligsikring). Seuraavan kerran nuoria koskettava muutos tehtiin vuonna 1991 asumistukeen liittyvässä asetuksessa, jossa

määriteltiin asumistuessa huomioitava asunnon enimmäiskoko. Yhden henkilön kotitalouksissa asunnon koko sai olla enintään 65m² ja muita jäseniä kohden 20m².

(L 146 Lov om ændring af lov om individuel boligstøtte.)

Vaikka vuokrasäätelyn purkamisesta oli sovittu jo aiemmin, tuli vuonna 1975 jälleen voimaan uusi vuokrasäätelylaki. Vuonna 1991 vuokrasäätelylakia muutettiin siten, että vuokralaiset ja vuokranantajat saivat keskenään sopia vuokran suuruudesta uusissa rakennetuissa asunnoissa. Tästäkin huolimatta valtaosaan vuokra-asunnoista kohdistuu edelleen säätelyä, sillä vuoden 1991 jälkeen uusien asuntojen tuotanto on ollut hidasta. Uusissa asunnoissa on Kööpenhaminassa keskimäärin korkeampi vuokrataso kuin vuokrasäädelyissä ennen vuotta 1991 valmistuneissa asunnoissa. (Whitehead ym. 2012, 99–100; 106.)

Tanskassa on tällä hetkellä kaksi pääasiallista asumistukijärjestelmää: toinen työikäisille kotitalouksille ja toinen eläkeläisille. Tanskan työikäisille tarkoitettu asumistukijärjestelmä on vahvasti kohdistettu lapsiperheille (Jauhiainen ym. 2019), mutta myös nuoret lapsettomat ovat oikeutettuja tukeen, joskin hieman eri perustein. Lapsiperheissä asumistukea voidaan maksaa enintään 60 prosenttia asumismenoista ja lasten määrä korottaa asumistukea neljänteen lapseen saakka. Lapsettomille kotitalouksille tukea puolestaan maksetaan enintään 15 prosenttia asumismenoista. (Greve & Hussain 2020, 25.) Asumistuen laskentatapaa ei nuorten lapsettomien osalta ole muutettu asumistuen perustamisen jälkeen, mutta joitain muutoksia kotitalouden hyväksyttäviin tuloihin on tehty. Asumistukea myönnetään kuitenkin edelleen vain vuokra-asunnoissa asuville. (Antikainen ym. 2017.)

Nuoret eivät ole missään vaiheessa olleet asumistuen keskiössä, vaan asumistuki on kohdennettu erityisesti lapsiperheille. Nuorten osalta asumistuen enimmäistaso suhteessa vuokraan on ollut vuodesta 1966 sama 15 prosenttia. Nuoria koskevia muutoksia asumistuen määräytymisperusteisiin on tehty vain harvakseltaan. Edellisen kerran asumistuen laskennassa tarkasteltavaa tulorajaa on nostettu lapsettomien kotitalouksien osalta 95000 Tanskan kruunusta 111600 Tanskan kruunuun vuositasolla vuonna 2005 (LBK nr 896 af 06/11/2003; LBK nr 75 af 19/01/2005).

2000-luvulla Tanskan asuntopolitiikassa on puhututtanut pahentuva sosiaalinen ja etninen kaupunkialueiden segregaatio. Toinen keskustelua herättänyt aihe on ollut erityisesti nuorten haasteellinen asema asuntomarkkinoilla. Monilla nuorilla ei ole mahdollisuutta

toteuttaa unelmiaan omasta asunnosta, sillä omistusasuntojen hinnat ovat nousseet voimakkaasti. Myös vuokrataso on korkea erityisesti Kööpenhaminan ja Aarhusin alueilla, minkä vuoksi nuorilla on haasteita löytää sopivaa asuntoa muuttaessaan pois vanhempien luota. (Kristensen 2007.)

3.4 Asuntopolitiikan ja asumistuen vertaileva tutkimus

Hyvinvointivaltioita vertaileva tutkimus on kasvattanut suosiotaan jo pitkään, mutta asuminen on jäänyt vertailuissa muihin sosiaalipolitiikan osa-alueisiin verrattuna melko vähäiselle huomiolle. Jim Kemeny (2001) arvelee syynä olevan asumisen sekavan ja maiden välillä huomattavasti vaihtelevan roolin osana hyvinvointivaltiosysteemiä, minkä vuoksi myös joissain keskeisissä hyvinvointivaltioita vertailevan tutkimuksen klassikkoteoksissa asumista ei ole huomioitu (ks. esim. Wilensky 1975; Esping-Andersen 1990). Wilensky (1975) mukaan hän ei huomioi asuntopolitiikkaa tutkimuksessaan, koska asumiseen liittyvän sosiaalipolitiikan mittaaminen on haastavaa, mikä johtuu heikosti saatavilla olevista tiedoista ja asuntopolitiikan monimutkaisesta suhteesta yhteiskunnan eri osa-alueisiin. Asumistukea yhtenä asuntopolitiikan keinona on tutkittu erityisen vähän. Eri maiden väliset vertailut ovat harvinaisia ja asumistuen vaikutusta nuoriin tutkittu vielä sitäkin heikommin. Tämänhetkisen tiedon valossa nuorten tilanteeseen peilaavaa tai nuorten näkökulmasta asumistukea vertailevaa tutkimusta ei ole olemassa. Nuorten osalta asumiseen liittyvä tutkimus on aiemmin keskittynyt nuorten siirtymävaiheeseen pois vanhempien kodista ja ensimmäisen oman asunnon ostoon (ks. esim. McKee 2012; Filandri & Bertolini 2016).

Asuntopolitiikan kansainvälinen vertaileva tutkimus kasvatti suosiotaan muun vertailevan tutkimuksen joukossa 1900-luvun puolenvälin jälkeen (Doling 1999). Jim Kemeny ja Stuart Lowe (1998) ovat tunnistaneet 1900-luvun loppupuolen asuntopolitiikan vertailuissa kolme tasoa. Heidän mukaansa asuntopolitiikan eri valtioita vertailevan tutkimuksen perinteessä on tutkimuksia, joissa ei pyritäkään löytämään yhteisiä selittäjiä eri maiden asuntopolitiikan välille, vaan maita tarkastellaan omina kokonaisuuksinaan. Toisaalta joissain asuntopolitiikan vertailevissa tutkimuksissa on pyritty löytämään kaiken kattavia teorioita, joilla erot ja yhtäläisyydet voitaisiin selittää. Kolmanneksi kahden edellä mainitun asuntopolitiikan vertailevan tutkimusperinteen

välimaastossa ovat tutkimukset, joissa maiden välisiä asuntopolitiikan eroja on pyritty ymmärtämään erilaisten maatypologioiden avulla. (Kemeny & Lowe 1998.)

Kemenyn ja Lowen (1998) mukaan asuntopolitiikan tutkimusperinteessä eri valtioita systemaattisesti tarkastelevien tutkimusten ongelmana on se, ettei eroja ja yhtäläisyyksiä maiden välillä pyritäkään selittämään tai ymmärtämään. Kemenyn ja Lowen mielestä vertailevia asuntopolitiikan tutkimuksia, joiden taustalla on ajatus erot ja yhtäläisyydet selittävästä kaiken kattavasta teoriasta voi toisinaan olla haastavaa erottaa tutkimuksista, joissa tarkastellaan yksittäisiä maita ilman yhteistä selittävää tekijää. Toisinaan tällaisissa tutkimuksissa keksitään yhteen maahan sopiva teoria, johon muut maat pyritään sovittamaan. Lisäksi Kemenyn ja Lowen näkemyksen mukaan tällaisissa tutkimuksissa tutkija joutuu jättämään suuretkin maiden väliset erot huomioimatta sivuuttamalla ne poikkeuksiksi johonkin tiettyyn sääntöön. (Kemeny & Lowe 1998.)

Kemenyn ja Lowen (1998) mukaan asuntopolitiikan maatypologioiden luominen vaatii kahta muuta tutkimusperinnettä enemmän maiden historiallisen ja kulttuurisen kontekstin tarkastelua ja tuntemista. Jim Kemeny (1995) loi erään tunnetuimman asuntopolitiikan typologian, jossa hän jakoi asuntopolitiikan yhtenäiseen ja dualistiseen asuntopolitiikkaan. Typologiassa maat luokittelevat kahteen regiimiin vuokra-asuntosektorin järjestämistavan mukaan. Dualististen vuokra-asuntojen markkinoiden maissa on sekä voittoa tavoittelevat yksityiset markkinat ja sosiaalinen asuntosektori, joka on kohdennettu vain pienituloisille. Yhtenäisen vuokra-asuntosektorin maissa tällaista jakoa ei puolestaan ole, vaan molemmat vuokra-asuntomarkkinat toimivat samoin periaattein. Dualistiset systeemit kannustavat omistusasumiseen ja yhtenäisessä järjestelmässä vuokra-asuminen on omistusasumisen tapaan vartenotettava ja kilpailukykyinen vaihtoehto. Tässä tutkimuksessa tarkasteltavista kolmesta maasta Kemenyn typologiassa on mukana vain Ruotsi, joka lukeutuu yhtenäisten asuntomarkkinoiden maihin, joissa sekä yksityisen että julkisen sektorin vuokra-asunnot ovat tarjolla kaikille. (Kemeny 1995.) Historiallista kehitystä maiden välisten erojen ja yhtäläisyyksien selittäjänä ovat tarkastelleet Bo Bengtsson, Erling Annaniassen, Lotte Jensen, Hannu Ruonavaara ja Jón Sveinsson (2013) tutkimuksessaan, jossa he vertailevat viittä Pohjoismaata asuntopolitiikan eri historiallisten vaiheiden kautta. Tutkimuksen keskeinen tulos on, ettei pohjoismaista asuntopolitiikan regiimiä ole, vaan kukin maa muodostaa oman regiiminsä.

Asumista on sosiaalipolitiikan yhtenä sektorina pyritty sovittamaan myös Esping-Andersenin (1990) klassiseen hyvinvointiregiimijaotteluun. Asumispolitiikan suhteen on kuitenkin havaittu, että maita on haastavaa saumattomasti sovittaa johonkin tiettyyn hyvinvointivaltioregiimiin (ks. esim. Stephens ym. 2010). Mark Stephens, Suzanne Fitzpatrick, Marja Elsinga, Guido van Steen ja Yekaterina Chzhen (2010) tarkastelevat analyysissään sosiaalidemokraattisista maista Ruotsia, joka vuokramarkkinoiden ja asumistuen suhteen oli korporatististen maiden, kuten Saksan ja Alankomaiden kaltainen, mutta erosi liberaalin regiimin maista.

Vaikka asuntopolitiikka on ollut kansainvälisen vertailevan tutkimuksen kiinnostuksen kohteena jo pitkään, on asumistukea osana asuntopolitiikkaa tutkittu verrattain vähän. Osaltaan syynä tutkimuksen vähyyteen saattaa olla Kemenynkin (2001) asuntopolitiikan vertailevaan tutkimukseen liittämät ongelmat asuntopolitiikan merkittävästi vaihtelevasta roolista eri hyvinvointivaltioiden välillä. Asumisen kulut vaihtelevat huomattavasti maiden välillä ja sisällä asunnon iän, kunnon, koon, sijainnin, asuntomarkkinoiden paineen, maa-alueen hinnan, asuntopolitiikan toimien, vuokrasääntelyn ja ajantasaisen korkotason mukaan (Bradshaw & Finch, 2004, 88), minkä vuoksi asumisen tukijärjestelmien erojen ja yhtäläisyyksien mittaaminen on haastavaa. Monien maiden kohdalla tukijärjestelmä kohtelee eri väestöryhmiä hyvin eri tavoin, mikä myös hankaloittaa vertailua. Useimmiten asumistukeen liittyvissä tutkimuksissa tarkastelun kohteena onkin jokin yksittäinen maa tai maita, joita käytetään esimerkkinä tarkasteltaessa asumistukea eri teemojen näkökulmasta (ks. esim. Kemp 2007). Systemaattinen vertaileva ote maiden välillä kuitenkin usein puuttuu tällaisista tutkimuksista ja lukija joutuu tekemään johtopäätökset eri maiden välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä itse (Kemeny 2001).

Asumistuen tarkasteluun regiimijaottelun pohjalta on keskittynyt vain Julia Griggs ja Peter Kemp (2012). Heidän tutkimuksensa vahvisti aiempia tuloksia siitä, että asuntopolitiikkaa on haastavaa sovittaa klassiseen regiimijaotteluun. He havaitsivat asumistuen joistain regiimikohtaisista yhtäläisyyksistä huolimatta vaihtelevan tuen laajuuden, universaaliuden ja kohdentamisen määrän suhteen jopa enemmän regiimien sisällä kuin niiden välillä. Griggsin ja Kempin tutkimuksessa sosiaalidemograattiseen regiimiin kuuluvista maista olivat mukana Suomi, Ruotsi ja Tanska, joiden havaittiin eroavan esimerkiksi tuen saajien määrän ja universaaliuden suhteen. Kaikissa kolmessa

maassa asumistuen taso oli kuitenkin tutkimuksen mukaan korkea. Tutkimuksessa havaittiin, että kolmesta maasta asumistuen saajien osuus viidestä tuloluokasta painottui pienimpiin tuloluokkiin selkeimmin Ruotsissa, toisaalta Tanskassa asumistuen saajia oli jonkin verran ylemmissäkin tuloluokissa. Asumistuen vaikutus vuokran ja tulojen välistä suhdetta kaventava vaikutus oli kolmesta maasta korkein Ruotsissa ja matalin Tanskassa. Tulotaso asumistuki korotti eniten Ruotsissa ja vähiten Suomessa. (Griggs & Kemp 2012.)

4. Tutkimusasetelma

Tässä tutkielmassa vertaillaan systemaattisesti tämän hetken asumistukijärjestelmien eroja ja yhtäläisyyksiä Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa nuorten näkökulmasta. Tutkielman tavoitteena on lisäksi tarjota yksilötason tietoa asumistuen suhteesta tulotasoon nuorilla yksin asuvilla ja lapsettomilla pariskunnilla sekä opiskelevilla ja työssäkäyvillä kotitalouksilla. Tutkielmassa vastataan seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä nuorille kohdennetussa asumistukijärjestelmässä on makrotasolla Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa?
2. Millainen vaikutus tulotasolla, kotitalouden rakenteella ja opiskelu- tai työskentelystatuksella on asumistukeen nuorilla 18–28-vuotiailla mikrotasolla Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa?
3. Miten asumistuki vaikuttaa vuokran ja tulojen suhteeseen erilaisilla kotitalouksilla mikrotasolla Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa?

Tutkimuskysymysten avulla luodaan kattava kuva asumistukijärjestelmien eroista ja yhtäläisyyksistä nuorten näkökulmasta Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Eroja ja yhtäläisyyksiä tarkastellaan maiden asuntopolitiikan historiallisen kehityksen valossa. Systemaattisen tarkastelun tavoitteena on asuntopolitiikan typologioihin perustuvaan tutkimusperinteeseen pohjautuen arvioida, onko mailla yhteistä regiimipohjaa. Esping-Andersenin (1990) klassisessa regiimijaottelussa kaikki kolme tarkasteltavaa maata, Suomi, Ruotsi ja Tanska, lukeutuvat sosiaalidemokraattiseen hyvinvointiregiimiin. Aiempi tutkimus on kuitenkin antanut viitteitä siitä, että asuntopolitiikan ja asumistuen suhteen maiden välillä on eroja (ks. Griggs ja Kemp 2012; Bengtsson ym. 2013), minkä vuoksi asumistuen vertailu perinteisten regiimien sisällä on tärkeää.

Tarkastelemalla vain muutamaa maata, voidaan tarkasti kuvailla logiikkaa asumistuen jakamisen taustalla ja tuottaa tietoa siitä, kenelle tukea kussakin maassa kohdennetaan ja millaisin perustein. Tutkimuksessa keskitytään nuoriin (18-28-vuotiaat), joiden on tunnistettu olevan asuntomarkkinoilla erityisen haavoittuvassa asemassa (Tunström 2020). Aiempia tutkimuksia, joissa kattavasti verrattaisiin Suomen, Ruotsin ja Tanskan järjestelmien eroja ei ole, eikä aiemmissä asumistukea tarkasteltavissa tutkimuksissa nuoria omana ryhmänään ole erikseen huomioitu.

Koska maakohtaisten asumistukijärjestelmien yhtäläisyyksien ja erojen tarkastelu makrotasolla ei kerro siitä, millainen vaikutus asumistuella on tulotasoon erilaisissa elämäntilanteissa olevilla nuorilla ja millaiselta maiden väliset erot näyttävät yksilötasolla, analysoidaan asumistukea Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa myös mikrotasolla. Viittä erilaista malliperhettä tarkastelemalla päästään lähelle todellisia elämäntilanteita. Mikrotason tarkastelun tarkoituksena on selvittää, minkälainen vaikutus puolisolalla on asumistuen tasoon ja toisaalta, miten asumistuki eroaa opiskelijoilla ja niillä, jotka käyvät töissä tai opiskelevat ja työskentelevät samanaikaisesti. Yksinasuvilla on aiemman tutkimuksen (EU-SILC 2019) perusteella pariskuntia useammin kohtuuttoman korkeat asumismenot, minkä vuoksi on olennaista tarkastella sitä, miten asumistuki kohtelee yksinasuvia ja pariskuntia. Asumiskulujen ja tulotason vaikutusta asumistuen tasoon on tärkeää tarkastella, sillä asumiskustannukset asumistuen jälkeen saattavat merkittävästi vaikuttaa päätökseen asuinpaikan ja asunnon valinnassa. Asumistuen merkitystä tulotasoon tarkastellaan vertailemalla asumistuen vaikutusta tulotasoon viidessä malliperheessä sekä vertailemalla tuloja ennen ja jälkeen asumistuen.

Asumistuen vaikutusta erilaisten kotitalouksien asumiskuluihin ja tulotasoon on merkittävää tarkastella paitsi mahdollisen yhteisen regiimipohjan selvittämisen myös yhdenvertaisuuden kannalta. Järjestelmäkuvausten kautta voidaan havaita, suosiiko asumistuki tietynlaisia kotitalouksia enemmän kuin toisia ja vastata konkreettisesti kysymykseen siitä, kenelle tuki kohdennetaan. Tutkimuskysymysten avulla saadaan yksityiskohtaista tietoa niin makro- kuin mikrotasollakin asumistuen eroista ja yhtäläisyyksistä nuorten näkökulmasta Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Mikrotason tarkastelun yhdistäminen makrotasoon luo aiempia tutkimuksia kokonaisvaltaisemman kuvan maiden asumistukijärjestelmistä. Asumistuen analysoiminen laajassa mittakaavassa ja yksityiskohtaisemmalla konkreettisella tasolla auttaa ymmärtämään, ketkä ovat asumistuen kannalta haastavimmassa tilanteessa olevat ryhmät ja toisaalta minkälaiset tekijät tuen laskennan taustalla vaikuttavat ja keille tuki on pääasiassa kohdennettu.

4.1 Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään useita eri aineistoja ja menetelmiä. Tutkimus on monimenetelmällinen, sillä siinä yhdistyy kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen lähestymistapa. Abbas Tashakkorin ja John W. Creswellin (2007) mukaan tutkimus

voidaan luokitella monimenetelmälliseksi, mikäli siinä on sekä kvantitavisia että kvalitatiivisia tutkimuskysymyksiä. Lisäksi tutkimus voi olla monimenetelmällinen (*mixed method approach*), mikäli tutkimusaineistoja on useita tai ne on kerätty erilaisilla tavoilla. Myös se, että johtopäätökset ovat kahdenlaisia (esimerkiksi objektiivisia ja subjektiivisia tai tutkittavaan asiaan tai kuvaamiseen liittyvä näkökulma on ulkopuolinen tai sisäinen) tekee tutkimuksesta luonteeltaan monimenetelmällisen. (Tashakkori & Creswell 2007, 4.)

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä, jossa tarkastellaan asumistukijärjestelmän eroja, vertaileva analyysi perustuu kunkin maan asumistukilakidokumentteihin. Tutkimusmetodina käytetään asuntopolitiikan tutkimusperinteeseen pohjautuen yksityiskohtaista, maat rinnakkain asettavaa analyysia (*juxtapositional analysis*) ja maiden välisiä eroja havainnoivaa analyysia (*divergence perspective*). Maat rinnakkain asettavassa analyysissä kunkin maan asumistukijärjestelmää kuvailaan yksityiskohtaisesti. Maat rinnakkain asettavan analyysin ongelmana on kuitenkin se, että tavallisesti maiden välisiä eroja ja niiden taustalla vaikuttavia tekijöitä ei pyritä syvällisesti ymmärtämään. Tämän vuoksi eroja havainnoivaa analyysia käytetään, jotta maiden välisten erojen syitä voidaan arvioida systemaattisesti. Eroja havainnoiva analyysi ottaa rinnakkain asettavasta analyysistä poiketen huomioon maiden historiallisen kontekstin, jolla eroja pyritään selittämään. Eroja havainnoivan analyysin avulla voidaan rakentaa erojen ja yhtäläisyyksien pohjalta erilaisia typologioita. (Kemeny & Lowe 1998.)

Tutkimuskysymyksissä kaksi ja kolme mikrotason vertailu tehdään malliperhemetodilla ja aineisto koostuu hypoteettisista tutkijan määrittelemistä malliperheistä. Malliperhemetodin tavoitteena on tarkastella vero- ja etuusjärjestelmän kotitalouksille tuottamaa toimeentulon tasoa esimerkkiperheiden avulla. Malliperhemetodissa vertaillaan etuusjärjestelmissä ilmenevää vaihtelua kontrolloimalla tutkittavaan etuuteen liittyviä tekijöitä. (Kuivalainen 2007.) Malliperhemetodilla voidaan konkreettisesti tutkia mikrotasolla sitä, millainen vaikutus vallitsevalla poliittisella järjestelmällä on tutkimuksen kohteena oleviin kotitalouksiin.

Malliperhemetodin erityisenä etuna on se, että malliperhemetodilla voidaan tarkastella vero- ja etuusjärjestelmän toimintaa, vaikka kattavaa kotitalouskohtaista kyselydataa ei olisikaan saatavilla, sillä hypoteettiset perheet ja data luodaan tutkijan omiin valintoihin

perustuen. Näin ollen malliperhemetodilla on mahdollista tutkia sellaisiakin kotitalouksia, jotka ovat liian harvinaisia tilastolliseen analyysiin. Kyselytutkimusten kautta saatava aineisto tulee käytettäväksi yleensä pienellä viiveellä ja malliperhemetodia voidaan hyödyntää myös sellaisessa tilanteessa, jossa tarvitaan mahdollisimman ajan tasalla olevia laskelmia nopealla aikataululla. (Hufkens ym. 2019, 2.)

Malliperhemetodin käyttö ei ole kuitenkaan täysin ongelmattomia. Malliperhemetodissa ja erityisesti asumistukijärjestelmiä vertailtaessa eräänä haasteena on malliperheitä luotaessa tehtävien oletusten suuri määrä. Mitä enemmän oletuksia joudutaan tekemään, sitä kauemmaksi todellisista tilanteista ja perheistä joudutaan. (Kuivalainen 2003.) Kansainvälisessä vertailussa ongelmia aiheuttaa se, että kullakin maalla on tietyt ominaispiirteensä, jotka vaikuttavat etuuksien tasoon eri tavoin, mutta tästä huolimatta valittavien malliperheiden tulisi olla vertailun vuoksi kaikissa maissa samat (Bradshaw & Finch 2002).

Malliperhemetodilla tehdyillä laskelmilla ei voida myöskään tehdä johtopäätöksiä, jotka koskettaisivat koko väestöä. Esimerkkiperheillä tehdyt laskelmat eivät osoita sitä, millainen vaikutus politiikalla ja poliittisilla uudistuksilla on väestön köyhyyteen, eriarvoisuuteen, työmarkkinoille osallistumiseen tai valtion talousmenoihin. Tällaisia laskelmia voidaan tehdä vain kattavalla kotitalousdatalla ja mikrosimulointimenetelmällä. (Hufkens ym. 2019, 3.) Malliperhemetodin avulla voidaankin luoda tietoa lähinnä siitä, miten systeemin pitäisi toimia yksilötasolla, eikä siitä, miten se todellisuudessa toimii. Metodi ei kykene huomioimaan sitä, miten ihmiset käytännössä toimivat ja hakevatko he esimerkiksi tutkittavaa etuutta ollenkaan (Kuivalainen 2002, 131). Malliperhemetodia käytettäessä tulee myös muistaa, että malliperhemetodin tuottamat tulokset ovat vahvasti sidoksissa tutkijan tekemiin malliperheitä koskettaviin oletuksiin ja niiden määrään (Van Mechelen ym. 2004).

Eräs tähän tutkimukseen keskeisesti liittyvä malliperhemetodin heikkous on se, että malliperhemetodilla ei voida mitata kotitalouksien kaikkia tuloja. Malliperhemetodilla ei voida mitata ”epävirallisia” tuloja, kuten vanhemmilta tai muilta sukulaisilta saatuja avustuksia. Metodia käytettäessä tulee myös ottaa huomioon se, että erilaisilla ryhmillä voi olla alennetut hinnat esimerkiksi julkisessa liikenteessä tai terveydenhuollossa. (Van Mechelen ym. 2011, 18.) Esimerkiksi opiskelijat ovat usein sellainen ryhmä, joka nauttii erilaisista alennuksista esimerkiksi julkisessa liikenteessä, minkä vuoksi työssäkäyviin

verrattuna samoihin välttämättömyysmenoihin riittää heillä pienemmät käytettävissä olevat tulot.

4.2 Malliperheiden oletukset

Malliperheiden tarkoituksena on luoda havainnollistava kuvaus erilaisten kotitalouksien tilanteesta. Jokaisen tutkittavan maan asumistukijärjestelmässä on omat sääntönsä (ks. taulukko 1 ja luku 6.4), mutta malliperheisiin tehtävät oletukset tehdään Suomen asumistukijärjestelmää ajatellen. Koska oletukset tehdään Suomen asumistukijärjestelmän näkökulmasta, saattavat jotkin sellaiset asiat painottua, jota eivät olisi Ruotsin ja Tanskan järjestelmien kannalta yhtä oleellisia. Tämän seurauksena tuloksissa painottuvat erityisesti Suomen kannalta keskeiset asiat ja jotkin Ruotsin tai Tanskan asumistuen kannalta keskeiset tekijät voivat jäädä vähemmälle huomiolle tai muiden tulosten varjoon.

Malliperhemetodin käyttöä tutkimuksessa voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin metodin reliabiliteettia kuvastaa se, miten hyvin esimerkkiperheet vastaavat tutkimuksen kohteena olevaa väestöä. Validiteetista kertoo puolestaan se, miten hyvin esimerkkiperheet onnistuvat kuvaamaan tutkimuksen kohteena olevia todellisia kotitalouksia. (Haataja & Hiilamo 2008, 214.) Malliperheisiin liittyvien oletusten määrittäminen tarkkaan ja harkiten onkin olennainen osa tutkimusprosessia. Tässä tutkielmassa oletuksia tehdään tutkittavien kotitalouksien jäsenten iän ja työmarkkina-aseman sekä kotitalouden rakenteen ja tulojen suhteen. Lisäksi tehdään määrittäminen kotitalouksien asumiskuluista ja asuinpaikasta. Kaikkien tutkittavien maiden kohdalla käytetään samoja malliperheitä.

Malliperheen rakenteeseen liittyvät oletukset

Tutkimuksessa tarkastellaan viittä eri malliperhettä (ks. taulukko 1). Kaksi malliperheistä koskettaa yksinasuvia ja kolmessa malliperheessä tarkastellaan lapsettomia pareja. Kaikkien malliperheiden jäsenten ikä on malliperhelaskelmissa 25 vuotta, sillä tutkimuksen tarkastelun kohteena ovat 18–28-vuotiaat nuoret. Mikäli molemmat malliperheiden jäsenet kuuluvat kyseiseen ikähaarukkaan, ei iällä ole asumistuen laskennan kannalta muutoin merkitystä.

Taulukko 1. Malliperheet ja niiden oletukset

Malliperhe	Yksinasuva opiskelija	Yksinasuva työssäkäyvä	Opiskeleva pariskunta	Työssäkäyvä pariskunta	Toinen opiskeleva, toinen työssäkäyvä
<i>Kotitalouden rakenne</i>	yksinasuva	yksinasuva	lapseton pariskunta	lapseton pariskunta	lapseton pariskunta
<i>Kotitalouden jäsenten ikä</i>	25	25	25 & 25	25 & 25	25 & 25
<i>Kotitalouden jäsenten työllisyysstatus</i>	opiskelija	työssä-käyvä	molemmat opiskelijoita	molemmat työssäkäyviä	toinen opiskelija, toinen työssäkäyvä
<i>Asuinpaikka</i>	Helsinki/ Tukholma/ Kööpenha- mina	Helsinki/ Tukholma/Kö öpenha- mina	Helsinki/ Tukholma/ Kööpenha- mina	Helsinki/ Tukholma/ Kööpenha- mina	Helsinki/ Tukholma/ Kööpenha- mina
<i>Asumiskulut, € (Suomi, Ruotsi, Tanska)</i>	laissa määritellyt enimmäisasum iskulut maittain (521, ~343, ~700)	laissa määritellyt enimmäisasum iskulut maittain (521, ~343, ~700)	laissa määritellyt enimmäisasum iskulut maittain (754, ~343, ~700)	laissa määritellyt enimmäisasum iskulut maittain (754, ~343, ~700)	laissa määritellyt enimmäisasum iskulut maittain (754, ~343, ~700)

Kotitalouden jäsenten työllisyysstatus on joko ”opiskelija” tai ”työssäkäyvä”. Huomio tässä tutkielmassa halutaan keskittää vain asumistukeen, minkä vuoksi työttömät ovat rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Työttömien taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavat asumistuen lisäksi työttömyysetuudet, jotka ovat laaja oma kokonaisuutensa. Kotitalouden tulot liittyvät malliperhelaskelmissa kotitalouden jäsenten työllisyysstatukseen. Opiskelijoiden pääasiallisen tulon oletetaan lähtökohtaisesti koostuvan vähintään opintotuesta ja lisäksi mahdollisista palkkatuloista ja työssäkäyvien palkkatuloista. Sen malliperheen osalta, johon kuuluu yksi opiskelija ja yksi työssäkäyvä

tehdään oletus, että opiskelija saa vain opintotukea ja työssäkäyvä vain työtuloja. Pääomatuloja ei oteta tässä tutkielmassa ollenkaan huomioon. Kotitalouksien tuloja tarkastellaan jatkuvina luvussa kuusi. Luvussa seitsemän työssäkäyvien tulot on määritelty 40 prosenttiin väestön keskiarvotuloista.

Asuinpaikan suhteen tarkastellaan kunkin maan pääkaupunkia. Ruotsin ja Tanskan osalta malliperheiden asuinpaikalla ei ole asumistuen suhteen merkitystä, mutta Suomessa asumistuella on määritelty enimmäistuen määrä neljässä eri kuntaryhmässä (ks. liite 1), joista Helsinki kuuluu ensimmäiseen kuntaryhmään. Pohjoismaissa huoli kaupunkiasumisen kallistumisesta on esitetty erityisesti suurten kaupunkien ja pääkaupunkiseutujen osalta (Grundstöm & Molina 2016; Antikainen 2017; Jauhiainen ym. 2019), minkä vuoksi saadut tulokset suhteutetaan kunkin maan pääkaupunkiseudun tilanteeseen.

Asumiskulujen osalta tarkastellaan luvuissa viisi, kuusi ja seitsemän asumistukea niin, että kunkin maan asumiskulut on määritelty jokaisen maan asumistukilaisissa määritellyn enimmäisasumiskulujen mukaan, jotta voidaan tarkastella asumistuen enimmäismäärää eri malliperheillä. Mikäli asumiskulut olisivat todellisuudessa asumistuen laskennassa hyväksyttäviä enimmäisasumiskuluja korkeammat, laskettaisiin tuki enimmäisasumiskulujen mukaan. Tanskan laissa enimmäisasumiskulujen määrä on määritelty vuositasolla, mutta tässä tutkimuksessa oletetaan asumiskulujen pysyvän vuoden sisällä samoina, minkä vuoksi Tanskan enimmäisasumiskulujen määrä jaetaan kahdellatoista, jotta saadaan kuukausitason määrä.

5. Asumistukijärjestelmän erot ja yhtäläisyydet nuorten näkökulmasta

Tässä luvussa kunkin maan asumistukijärjestelmää tarkastellaan makrotasolla. Maiden eroja analysoidaan asumistuen määräytymisperusteiden ja asumistukeen vaikuttavien tekijöiden suhteen. Makrotason tarkastelu tehdään, jotta voitaisiin ymmärtää tulevissa luvuissa, mitkä tekijät vaikuttavat erilaisten ja eri tilanteissa olevien kotitalouksien asumistuen taustalla. Maita ei aseteta vain rinnakkain, vaan niiden erojen ja yhtäläisyyksien syitä arvioidaan asuntopolitiikan kehityksen historiallisessa valossa.

Taulukkoon 2 on koottu Suomen, Ruotsin ja Tanskan nuorille suunnattuun asumistuen enimmäis- ja vähimmäismäärään liittyvät säädökset, asumistuen laskentaan vaikuttavat tekijät sekä asuntoon liittyvät vaatimukset. Taulukosta 2 voidaan havaita, että tarkasteltavia maita yhdistää se, että tukea on mahdollista saada vuokra-asuntoon ja toisaalta myös se, että asumistuki on veroton ja kotitalouskohtainen etuus.

Suurin osa asumistukeen vaikuttavista tekijöistä ja asumistuen määrään liittyvät säädökset vaihtelevat kuitenkin maiden välillä huomattavasti. Erityisesti asumistuen enimmäismäärään liittyvät säännöt, tulojen vaikutus tuen määrään, asunnon sijaintipaikan vaikutus ja asumistuen laskennassa hyväksyttävät enimmäisasumiskulut vaihtelevat maittain merkittävästi. Yhteistä regiimipohjaa asumistuessa ei nuorten näkökulmasta vaikuta taulukon 2 perusteella maiden välillä olevan, vaan kussakin maassa on omanlaisensa asumistukijärjestelmä. Tulos tukee Bengtsson ym. (2013) tutkimusta, jossa tutkijat havaitsivat kunkin Pohjoismaan muodostavan asuntopolitiikan suhteen oman regiiminsä, joiden erot ovat syntyneet historiallisen kehityksen seurauksena.

Lapsettomat nuoret ovat lukeutuneet asumistuen piiriin yhtäjaksoisesti Tanskassa vuodesta 1966, Suomessa vuodesta 1975 ja Ruotsissa vasta vuodesta 1988 lähtien (L 79/1966-67; HE 408/1975; Prop 1986/87:93). Asumistuen nuorten huomioimisen historiallisen ajankohdan ajallisen eroavaisuuden lisäksi asumistukijärjestelmien eroavaisuuksia selittänee se, että ainoastaan Ruotsissa lapsettomien asumistuki on iällisesti rajattu vain nuorille. Ruotsin nuorille suunnatussa asumistuessa on voitu huomioida juuri nuorten tilanne, mutta Suomessa ja Tanskassa tukea pitää kehittää siitä lähtökohdasta, että tuen pitää olla toimiva kaikille lapsettomille työikäisille.

Taulukko 2. Nuorten yksin asuvien ja lapsettomien parien kannalta merkittävät asumistukeen vaikuttavat tekijät Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa 2021.

	Suomi	Ruotsi	Tanska
<i>Asumistuen enimmäismäärä</i>	80 % hyväksytyistä asumismenoista	1370 SEK (~130€)	15 % hyväksytyistä asumismenoista
<i>Pienin asumistuki, joka maksetaan</i>	15 €/kk	1200 SEK/v (~114€/v)	2424 DKK/v (~325€/v)
<i>Asumistuen verotus</i>	ei	ei	ei
<i>Asumistuen kotitalouskohtaisuus</i>	kyllä	kyllä	kyllä
Asumistukeen vaikuttaa:			
<i>Kotitalouden aikuisten lukumäärä</i>	kyllä	kyllä	ei
<i>Kotitalouden tulot</i>	kyllä	kyllä ¹	kyllä
<i>Työtuloista tehtävä vähennys</i>	300€ henkilöä kohden	ei	ei
<i>Asumiskustannukset</i>	kyllä	kyllä	kyllä
<i>Asunnon koko</i>	ei	kyllä	kyllä
<i>Asunnon sijainti</i>	kyllä (ks. liite 1)	ei	ei
<i>Lämmityskulut</i>	kyllä	ei	ei
<i>Tuen hakijan ikä</i>	ei	ei	kyllä ²
Asumistukea saa:			
<i>Vuokra-asuntoon</i>	kyllä	kyllä	kyllä
<i>Omistusasuntoon</i>	kyllä	kyllä	ei
Asuntoon ja vuokraan liittyvät vaatimukset:			
<i>Aasunnon enimmäiskoko</i>	ei	60m ²	65m ² +20m ² (mikäli asukkaita enemmän kuin yksi)
<i>Asumistuessa huomioitavalle vuokralle säädetty enimmäismäärä</i>	kyllä ³	3600 SEK/kk (~343€/kk)	62600 DKK/v (~8398€/v)

¹ opintotuesta huomioidaan 80% tuloina

² tukea voidaan maksaa vain 18-28 vuotiaille nuorille

³ perustuen kuntaryhmäkohtaiseen enimmäismäärään (ks. liite 1)

Lähteet: Laki yleisestä asumistuesta 2014/938, Socialförsäkringsbalk 2010/110 & LBK nr 229 af 12/02/2021. Bekendtgørelse af lov om individuel boligstøtte

Ensimmäinen keskeinen eroavaisuus maiden välillä koskettaa asumistuen enimmäismäärään liittyvää laskentaa. Asumistuen enimmäismäärään liittyen Suomen laissa on määritelty, että asumistukea voidaan maksaa korkeintaan 80 prosenttia hyväksytyistä asumismenoista. Tanskassa vastaava prosenttiosuus on vain 15. Ruotsissa ei asumistuen enimmäismäärä perustu mihinkään tiettyyn prosenttiosuuteen vuokrasta, vaan enimmäismääräksi on asetettu kiinteä 1370 ruotsin kruunua (n. 130€).

Tanskan osalta tuen enimmäismäärän määräytymisperuste on ollut vakiintunut jo pitkään. Tanskassa asumistuen enimmäismäärä on ollut 15 prosenttia hyväksytyistä asumismenoista jo vuodesta 1966, jolloin pienituloiset lapsettomat kotitaloudet tulivat tuen piiriin. Jo alun alkaen lapsettomien kotitalouksien hyväksytyt asumistuen enimmäismäärä on ollut pienempi ja lapsiperheiden hyväksytyt enimmäismäärä merkittävästi korkeampi (L79 Lov om boligisikring.) Erityisesti 1960-luvun alkupuolella Tanskassa syntyi paljon lapsia (DST 2020), mikä luultavasti asetti lapsiperheiden aseman tukijärjestelmän keskiöön. Vaikka syntyneiden lasten määrä on sittemmin ollut pääsääntöisesti laskussa (DST 2020), vaikuttaa siltä, että lapsiperheet ovat edelleen asumistuen pääasiallinen kohderyhmä, eikä ole nähty tarvetta muokata lapsettomien kotitalouksien hyväksytyä enimmäistukimäärää.

Ruotsissa enimmäistukea on 2010-luvulla nostettu nuorten osalta vain hieman (SFS 2010:110) sitten vuoden 1997 uudistuksen. Nuorille suunnatun asumistuen taso on ollut nuorten asumistuen piiriin astumisesta lähtien (1988) merkittävästi lapsiperheitä alhaisempi. Vähäiset muutokset tuen enimmäistasoon 2010-luvulla antavat viitteitä siitä, että nuorten asumistuen suhteen lapsiperheitä heikompaan asemaan ei koeta tarvetta tehdä muutosta.

Suomen asumistuen enimmäismäärän laskentatapa on opiskelijoiden osalta uusi, sillä ennen vuotta 2017 opiskelijat kuuluivat asumislisän piiriin (HE 231/2016). Uudistuksessa kaikki lapsettomat nuoret asetettiin enimmäismäärän suhteen samalle viivalle muiden lapsettomien kotitalouksien kanssa. Uudistuksen myötä pitkä vuodesta 1977 alkanut ajanjakso, jolloin tuen taso oli erilainen opiskelijoilla ja muilla nuorilla tuli suurimmalla osalla opiskelijoista päätökseen. Uudistuksen taustalla onkin ollut ajatus kansalaisten asumisen

tukemisessa yhdenvertaisesti. Opiskelijoiden yleisen asumistuen piiriin siirtämisen seurauksena opiskelijoiden muista nuorista erilaista elämäntilannetta ei enää voida huomioida, mutta toisaalta uudistus tehtiin, koska yleisen asumistuen arvioitiin valtaosalla pysyvän ennallaan tai nousevan. (HE 231/2016).

Koska asumistuen enimmäismäärä on suhteutettu Suomessa ja Tanskassa hyväksyttäviin enimmäisasumiskuluihin, on asumistuen tasoa mahdollista nostaa hyväksyttäviä enimmäisasumiskuluja nostamalla. Vaikka Suomen ja Tanskan järjestelmät ovat suhteutettu vuokraan, on asumistuen laskennassa hyväksyttäviä asumismenoja tarpeen tarkastella säännöllisin väliajoin, jotta asumistuki takaisi samanlaisen turvan yleisen hintatason noustessa. Ruotsin osalta vastaavasti huomio tulee kiinnittää säännöllisesti tuen enimmäismäärän tasoon, mikäli asumistuen merkityksen halutaan olevan kotitalouksille samankaltainen eri vuosina.

Toinen keskeinen ero maiden välillä on tulojen vaikutus asumistuen tasoon. Ainoastaan Suomessa on käytössä ansiotulovähennys, joka tehdään jokaisen kotitalouden aikuisen palkkatuloista. Ruotsissa opintotuesta vain 80 prosenttia lasketaan osaksi tuloja asumistukea laskettaessa. Tanskassa ei ole puolestaan ollenkaan tulo- tai opintotukivähennystä, vaan kaikki tulot vaikuttavat yhtäläisesti asumistuen määrään. Suomen ansiotulovähennys alentaa työskentelyn kynnyksiä, koska saadut tulot eivät heti vaikuta asumistukeen alentavasti. Erityisesti nuorten kannalta ansiotulovähennys on merkittävä, sillä esimerkiksi opiskelijat työskentelevät usein osa-aikaisesti ja tulot ovat opiskelevilla kotitalouksilla pienet, minkä vuoksi kaikki saadut tulonsiirrot ovat kotitalouksien budjetin kannalta tarpeen ja työskentelyn mahdollinen asumistukea alentava vaikutus saanee opiskelijat pohtimaan työskentelyn kannattavuutta. Opiskelijoiden työntekoon kannustaminen on tosin havaittu olevan merkittävää myös muista kuin taloudellisista syistä. Opiskeluaikaisesta työskentelystä on muun muassa havaittu olevan hyötyä myöhemmän työuran kannalta (Aho ym. 2012). Suomen työtulovähennys on vasta verrattain uusi tukeen vaikuttava tekijä, sillä se astui voimaan vuonna 2015 (HE 52/2014). Opiskelijoiden kannustaminen työntekoon ei ollut ansiotulovähennyksen lisäyksen taustalla, sillä opiskelijat kuuluivat vielä uudistuksen aikaan asumislisän piiriin, joskin jo aiemmin oli esitetty pohdintoja opiskelijoiden siirtämisestä yleisen asumistuen piiriin ja sen vaikutuksesta asumislisän saajiin (ks. esim. STM 2009).

Ruotsin asumistuen laskennassa huomioitavaan opintotukeen liittyvä 80 prosentin sääntö on puolestaan ollut voimassa vuodesta 2002 (Lag 2001:1111). Historiallisessa valossa tämä nuorten asumistukeen tehty helpotus on harvinainen, koska nuorten asema asumistuen suhteen on Ruotsissa ollut epävarma kautta aikojen. Toisinaan nuoret ovat kuuluneet tuen piiriin ja toisinaan eivät ja ylipäättään nuorille suunnatun asumistuen tarpeellisuudesta on keskusteltu (Riksrevisionen 2017). Vaikka opiskelijoiden osalta asumistukeen on Ruotsissa tehty tuloihin liittyvä jousto, on Suomen työtulovähennys kuitenkin rahallisesti huomattavasti suurempi helpotus, sillä osuus, jota Ruotsin opintotuesta ei huomioida asumistuen laskennassa, on noin 63 euroa. Lisäksi Ruotsin asumistuen laskennassa huomioitava tuloja koskettava helpotus on tehty vain opintotukea saaville opiskelijoille, kun taas Suomessa työtulovähennys koskettaa nykyään niin pääasiallisesti opiskelevien kuin työssäkäyvien työtuloja.

Kolmas merkittävä ero maiden välillä on asunnon sijainnin vaikutus asumistukeen. Ainoastaan Suomessa asunnon sijaintikunnalla on vaikutusta hyväksytyihin enimmäisasumiskuluihin ja siten asumistuen enimmäistasoon. Suomen kuntakohtainen jaottelu hyväksyttävissä enimmäisasumiskuluissa perustuu tilastoihin siitä, että kaupungeissa asuvat maksavat asumisesta muita kotitalouksia enemmän (European Union 2018; Pittini 2019). Nuorten asumiskulujen ylikuormitusasteen on havaittu kolmesta maasta olevan alhaisin Suomessa ja korkein Tanskassa (EU-SILC 2019). Saattaakin olla, että alueellisten erojen huomioiminen Suomen asumistuessa ainakin jonkin verran pienentää asumiskulujen ylikuormitusasteen eroja eri alueiden välillä.

Asumismenojen ylikuormitusaste on Ruotsissa ja Tanskassa suurissa kaupungeissa luultavimmin pieniä paikkakuntia suurempi, koska ainakaan asumistuki ei pyri ratkaisemaan asumiskulujen aluekohtaista eriarvoisuutta. Ongelmana on, että vuokrataso on viime aikoina kallistunut erityisesti suurissa kasvukeskuksissa (OECD 2019a). Asunnon laadulliset ominaisuudet, kuten asunnon koko tai kunto, eivät kuitenkaan saman vuokratason asunnoissa maiden eri osissa ole samanlaiset. Alueittain tasasuuruinen asumistuki asettaakin maan eri osissa asuvat nuoret asunnon valinnan suhteen eriarvoiseen asemaan, sillä asumistuen maksun jälkeen eri alueilla sijaitsevien saman vuokratason asuntojen ominaisuudet eivät vastaa toisiaan, vaan kallistuvilla kaupunkialueilla asuvat voivat joutua tinkimään esimerkiksi asunnon koon suhteen, mikä pakottanee lähitulevaisuudessa maat ottamaan kantaa asumistuen alueelliseen laskentaan

nykyistä enemmän. On toki huomioitava, että asumismenojen kohtuuhintaisuuden ongelmaan voidaan vaikuttaa myös esimerkiksi muiden etuuslajien kautta tai muilla asuntopoliittikan keinoilla.

Neljäs keskeinen ero on asumistuen laskennassa hyväksyttävät asumismenot, jotka vaihtelevat maittain merkittävästi paitsi yllä kuvatun alueellisuuden näkökulmasta, myös hyväksyttävien asumiskulujen tason perusteella. Helsingissä yksin asuvilla enimmäisasumiskulut ovat vuonna 2021 521 euroa ja kahden aikuisen kotitaloudessa 754 euroa. Ruotsissa ja Tanskassa on määritelty kiinteät enimmäisasumiskulut, jotka koskevat kaikkia lapsettomia yksin asuvia ja pariskuntia asuinpaikasta riippumatta. Ruotsissa asumistukea voidaan maksaa korkeintaan noin 343 euron suuruisiin kuukausivuokriin. Tanskassa enimmäisasumiskulut on määritelty vuositasolla noin 8398 euroon (n. 700 €/kk). Mikäli asumiskulut ovat laissa määriteltyjä enimmäisasumiskuluja suuremmat, lasketaan tuki enimmäisasumiskulujen mukaan.

Kolmesta maasta Ruotsissa hyväksyttävät asumiskulut ovat selkeästi alhaisemmat kuin Suomessa ja Tanskassa. Yleishyödyllisten instituutioiden vuokraamat markkinahintoja alhaisemman vuokratason asunnot jaetaan Ruotsissa universaaliusperiaatteen perusteella (Pittini ym. 2015, 86), eikä pienituloisilla nuorilla näin ollen ole etuoikeutta edullisemman hintatason vuokra-asuntoihin. Lisäksi Ruotsissa mustanpörssin kauppa edullisista vuokra-asunnoista on 2000-luvulla ollut kasvussa (Noro & Lahtinen 2014, 35). Asumistuen laskennassa hyväksyttävät alhaiset asumiskulut eivät helpottane jo vaikeaa tilannetta. Mikäli hyväksyttävät asumismenot olisivat korkeammat ja tuki olisi tasasuuruisen summan sijasta suhteutettu Suomen ja Ruotsin tapaan vuokratason voisi paine edullisten asuntojen kysynnälle hellittää hieman. Jälleen on tosin muistettava, että edullisten asuntojen kysyntään voidaan vaikuttaa asumistuen lisäksi myös muilla asuntopoliittisilla keinoilla ja eri tukilajeilla.

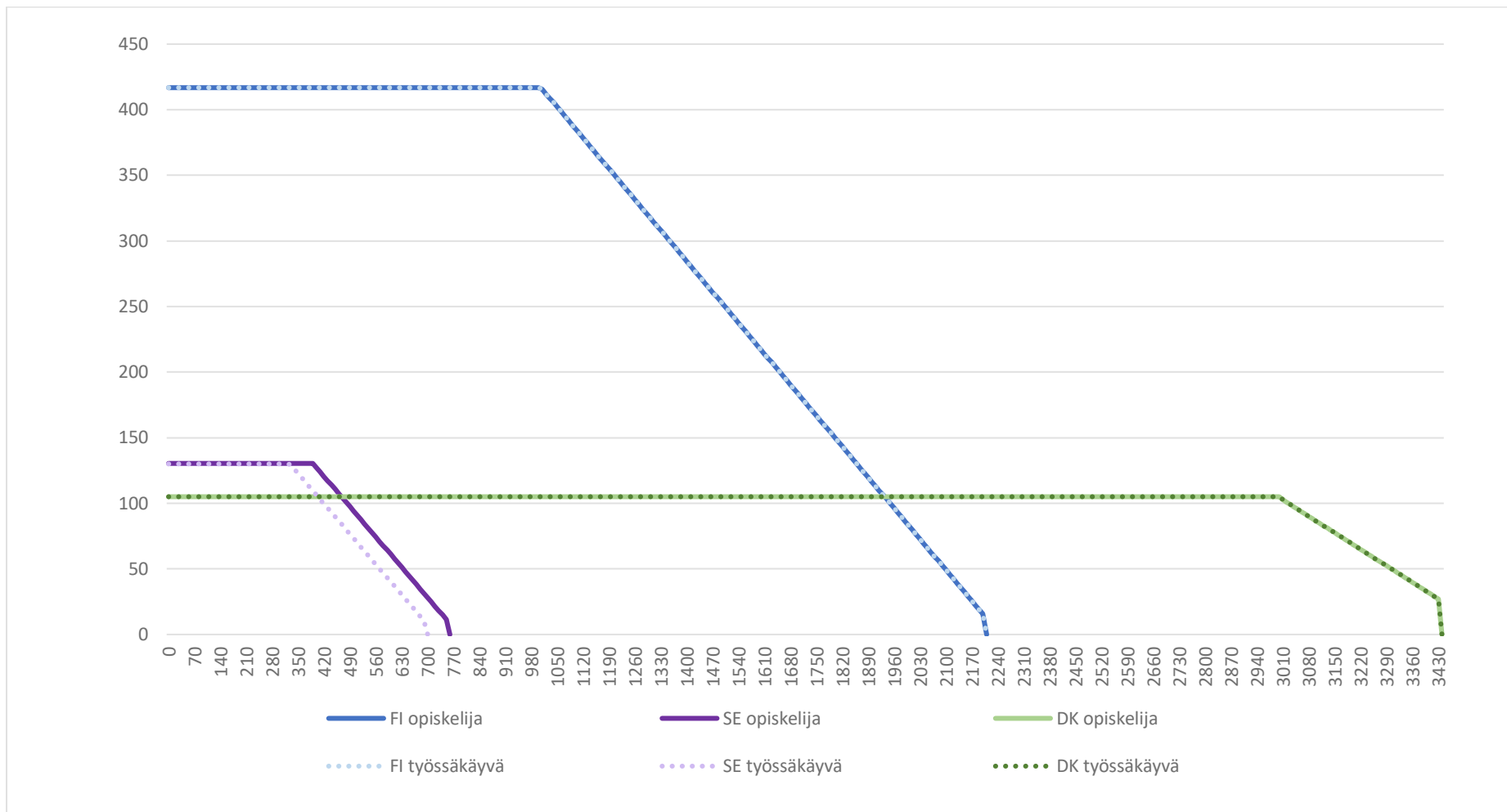
6. Tulotason, kotitalouden rakenteen ja työskentely/opiskelijastatuksen vaikutus asumistukeen nuorten näkökulmasta

Edellisessä luvussa Suomen, Ruotsin ja Tanskan asumistukijärjestelmien eroja ja yhtäläisyyksiä arvioitiin makrotasolla. Tässä luvussa maiden välistä vertailua syvennetään yksilötasolle tarkastelemalla viittä malliperhettä asumistuen tason ja asumistukeen vaikuttavien tulojen suhteen. Yksilötason tarkastelu täydentää vertailevaa analyysiä, sillä konkreettisia nuorten elämäntilanteita tarkastelemalla voidaan ymmärtää paremmin logiikkaa kunkin maan asumistukijärjestelmien taustalla; keille nuorille tukea halutaan kohdentaa ja millä perustein?

Aluksi arvioidaan asumistuen eroja Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa yksin asuvien työssäkäyvien ja opiskelijoiden välillä. Tämän jälkeen tarkastellaan erilaisissa elämäntilanteissa olevien pariskuntien eroavaisuuksia asumistuen suhteen. Lopuksi vertaillaan vielä yksin asuvien ja pariskuntien eroja.

6.1 Tulotason vaikutus asumistukeen yksin asuvilla opiskelijoilla ja työssäkäyvillä

Yksin asuvilla asumiskustannukset ovat kotitalouden jäsenten lukumäärään suhteutettuna muita kotitalouksia suuremmat (ks. esim. SCB 2020; SVT 2021). Yksin asuvien voidaankin asumisen suhteen ajatella olevan keskimäärin pariskuntia heikommassa ja riskialttiimmassa asemassa. Yksin asuvat ovat lähtökohtaisesti yksin vastuussa asumiskustannuksistaan ja näin ollen he joutuvat myös yksin kamppailemaan asumiskuluissa kohtaamiensa haasteiden kanssa. Yksinasuvien korkeat asumiskulut suhteessa tuloihin ovat Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa suuri haaste, sillä asumiskulujen ylikuormitusprosentti on havaittu olevan Suomessa 9,1, Ruotsissa 20,1 ja Tanskassa 31,9 prosenttiyksikköä suurempi kuin pariskunnilla (EU-SILC 2019).

Kuvio 2. Asumistuen määrä suhteessa tulotasoon yksin asuvilla opiskelijoilla ja työssäkävillä 2021, €. Asumiskulut on määritelty kunkin maan asumistukilaissa hyväksytyjen enimmäisasumiskulujen mukaan

Kuviossa 2 tarkastellaan maiden välisiä eroja nuorilla yksin asuvilla opiskelijoilla ja työssäkäyvillä. Kuvioista voidaan havaita, että maiden väliset erot nuorten yksin asuvien asumistuessa ovat huomattavat, eikä yhteistä pohjoismaista asumistuen regiimipohjaa vaikuttaisi olevan yksin asuvien osalta, mikä vahvistaa jo edellisessä luvussa tehtyjä havaintoja ja tukee myös Griggsin ja Kempin (2012) tutkimuksen tuloksia, siitä ettei Pohjoismaita voida yksiselitteisesti lukea samaan regiimiin kuuluviksi. Ensimmäinen keskeinen havainto yksin asuvien asumistuen eroissa maiden välillä onkin se, että kunkin tarkasteltavan maan asumistuen toimintaperiaate on erilainen. Suomessa asumistuen taso on yksin asuvilla kolmesta maasta kaikkein korkein, mutta se laskee kuitenkin melko jyrkästi tulotason noustessa. Tanskan asumistuki on lähtökohtaisesti kaikkein alhaisin, mutta tukea on mahdollista saada selkeästi korkeammilla tuloilla kuin Suomessa ja Ruotsissa. Kahteen muuhun maahan verrattuna tuki ei myöskään laske yhtä jyrkästi tulotason noustessa. Ruotsissa on puolestaan hieman Tanskaa korkeampi enimmäisasumistuen taso, mutta tuki laskee Suomea ja Tanskaa selkeästi nopeammin tulotason noustessa ja on Suomen tapaan melko jyrkästi laskeva.

Toinen merkittävä havainto on se, että opiskelu- tai työskentelystatuksella ei ole kovin suurta merkitystä asumistuen tasossa. Ainoastaan Ruotsissa yksin asuvien opiskelijoiden ja työssäkäyvien asumistuen välillä on eroa. Suomessa ja Tanskassa asumistuki lasketaan kummassakin tilanteessa samalla tavalla. Ruotsissa ero opiskelijan ja työssäkäyvän välillä johtuu siitä, että opintotuesta vain 80 prosenttia lasketaan osaksi tuloja. Ruotsin tukijärjestelmän tavoitteena voidaan ajatella olevan opiskelijoiden työnteon kynnyksen alentaminen, joskin ero työssäkäyvien ja opiskelijoiden tuessa ja tulojen vaikutuksessa tuen tasoon on todella pieni, vain noin 60 euroa. Opiskelijoiden mahdollisuudet ansaita työtuloja ja saada samalla asumistukea eivät olekaan työssäkäyviä merkittävästi paremmat.

Suomen osalta opiskelijoiden ja työssäkäyvien erotuksena on huomioitava se, että 300 euron ansiotulovähennys voidaan tehdä vain työtuloista, minkä vuoksi opintotuki ei kuulu vähennyksen piiriin. Näin ollen opiskelijoiden on mahdollista tienata työtuloja 300 euroa työssäkäyviä vähemmän ennen kuin asumistuen taso alkaa laskea. Suomen järjestelmän ei Ruotsin järjestelmästä poiketen voida katsoa (edes nimellisesti) kannustavan opiskelijoita työnteeseen. Vaikka opintotuesta ei tehdä työtulovähennystä, voivat yksin asuvan työssäkäyvän ja opiskelijan kokonaistulot olla kuitenkin täysin samat ennen kuin

asumistuki alkaa laskea, mikäli lähtökohtaisena oletuksena on, että opiskelija saa opintotukea. Opiskelijat ovat olleet Suomessa yleisen asumistuen piirissä vasta verrattain vähän aikaa. Aiemmin opiskelijoiden asumiskuluja korvattiin asumislisän piiristä, mutta vuoden 2017 uudistuksen tavoitteena oli järjestelmän yksinkertaistaminen ja yhdenvertaisuuden lisääminen (HE 231/2016). Uudistuksen tavoitteen opiskelijoita koskevan asumisen tukemisen yksinkertaistamisesta ja yhdenvertaistamisesta vaikuttaa toteutuneen, koska eroa opiskelijoiden ja työssäkävien määrätymisperusteisiin ei tehdä, mutta toisaalta samalla opiskelijoita ei pystytä nykyisen asumistuen puitteissa huomioimaan omana mahdollisesti työssäkävien asumispreferensseistä eroavana ryhmänä.

Tanskan asumistuki kohtelee nuoria yksin asuvia työssäkäyviä ja opiskelijoita täysin samaan tapaan, minkä vuoksi Tanskan järjestelmä ei vaikuta olevan kohdennettu erityisesti niin työssäkäyville kuin opiskelijoillekaan. Toisaalta tämä tarkoittaa myös opiskelijoiden kohdalla sitä, että heidän on mahdollista ansaita tuloja melko paljon ennen kuin asumistuki alkaa laskea. Opiskelijoiden kynnys työskennellä saattaakin olla alhainen, koska tulotason nousu vaikuttaa asumistuen laskuun vasta melko korkeilla ansioilla. Tanskassa asumistuen laskennassa hyväksyttävät korkeat tulot johtunevat siitä, että ylipäätään koko väestötasolla asumiseen käytetään kahta muuta vertailtavaa maata suurempi osuus tuloista (OECD 2019c), minkä vuoksi asumisen kulut ovat usein korkeat myös suurempituloisilla.

Kolmas keskeinen havainto on se, että opiskelu- tai työskentelystatusta merkittävämpänä asumistukeen vaikuttavana tekijänä yksin asuvilla nuorilla on kaikissa kolmessa maassa tulotaso. Mikäli kaikki tulot otetaan huomioon, on Suomessa asumistukea mahdollista saada enimmäismäärä (416,8 €) 1030 euron tulotasoon saakka, kun tarkastellaan asumistuen saajia kuntaryhmässä 1 (ks. liite 2). Yksin asuvien nuorten on mahdollista saada Suomessa ylipäätään asumistukea, mikäli tulot ovat maksimissaan noin 2200 euroa. Kuntaryhmässä 1 yksin asuva voi siis saada edes jonkin verran asumistukea, kun tulot ovat miltei 60 prosenttia väestön keskiarvotuloista (OECD 2019). Asumistukea maksetaan yksin asuville erityisesti Ruotsiin verrattuna melko korkeilla tuloilla ja tuen määrä on kahteen muuhun maahan nähden korkea, mikä on saattanut vaikuttaa siihen, että kolmesta tarkasteltavasta maasta Suomessa yksin asuvilla oli kaikkein alhaisin asumismenojen ylikuormitusprosentti EU:n tulo- ja elinjakotilaston (EU-SILC 2019) tarkastelussa.

Ruotsissa asumistukea saadakseen ei tulotaso voi yksin asuvilla olla korkea. Opiskelijoiden on mahdollista saada tuloja noin 440 euroa opintotuki mukaan lukien, ennen kuin enimmäisasumistuki (n. 130 €) alkaa laskea. Opintotuen maksun jälkeen opiskelijoiden on mahdollista ansaita tuloja noin 125 euroa ennen korkeimman mahdollisen asumistuen laskua. Mikäli yksin asuva opiskelija haluaisi saada täyttä asumistukea ja tehdä töitä opintojen ohella, on työtuntien tai työstä saadun palkan käytännössä oltava siis melko pieni. Ruotsissa asumistukea on ylipäätään mahdollista hakea, mikäli opiskelijan tulot ovat noin 750 ja työssäkäyvän 690 euroa. Asumistuen saamisen edellytyksenä on siis, ettei yksin asuvan tulot ylitä noin 20 prosenttia väestön keskiarvotuloista, mikä on merkittävästi Suomen asumistukea tiukempi edellytys. On tosin huomattava, että Suomen osalta tarkastellaan tässä tutkimuksessa kuntaryhmään 1 kuuluvassa kunnassa asuvien enimmäisasumistukea, joka on muita kuntaryhmiä suurempi. Mikäli siis tarkasteltaisi jonkin muun kuntaryhmän asumistukea, olisi erot Suomen sekä Ruotsin ja Tanskan välillä pienemmät, sillä Ruotsin ja Tanskan asumistuki on asuinpaikasta riippumatta samanlainen. Osaltaan Ruotsin nuorille suunnatun asumistuen korkeaa tarveharkintaisuutta selittää se, että enimmäistulotaso, jonka jälkeen asumistuki alkaa laskea, on asetettu vuoden 1997 uudistuksessa 41000 kruunuun vuositasolla (n. 325 €/kk). Hintataso on kuitenkin noussut merkittävästi vuoden 1997 jälkeen, minkä vuoksi vuonna 1997 asetettu tuloraja vastaa nykyrahassa noin 31 000 kruunua, eli noin 75 prosenttia alkuperäisestä tulorajasta (SCB 2021).

Tanskassa enimmäisasumistukea on puolestaan mahdollista saada verrattain korkeillakin tuloilla kahteen muuhun maahan verrattuna. Enimmäisasumistuki (n. 105 €) alkaa laskea vasta, kun tulot ylittävät 3000 euron rajan. Asumistukea ylipäätään on yksinasuvilla mahdollista saada, kunhan opintotuki ja palkkatulot alittavat 3430 euroa. Tanskan osalta on kuitenkin huomattava, että myös palkkataso on Suomea ja Ruotsia korkeampi (OECD 2018), mikä osaltaan selittää korkeita hyväksyttäviä tuloja Tanskan asumistuen laskennassa. Tanskassa yksin asuvien tulot voivat olla enintään noin 70 prosenttia maan keskiarvotuloista saadakseen ylipäätään asumistukea, mikä tukee näkemystä Tanskan asumistukijärjestelmän universaalista luonteesta. Vaikka tuen taso on siis matalampi kuin Suomessa ja Ruotsissa, voivat tulot olla kansalliseen tulotasoon suhteutettuna kahta muuta maata korkeammat, jotta asumistukea on mahdollista saada.

Toisaalta on huomioitava, että Tanskassa verotuksen osuus BKT:sta on Suomea ja Ruotsia korkeampi (OECD 2020). Lisäksi verotus on pienituloisilla Suomea ja Ruotsia merkittävästi kireämpää. Esimerkiksi vuonna 2019 perheettömän henkilön 28600 euron vuosipalkalla tuloveroprosentti oli Suomessa 22,7, Ruotsissa 23,2 ja Tanskassa 32,7. Tulotason noustessa erot verotusprosentteissa tasaantuvat, mutta Tanskan verotusjärjestelmä kohtelee kahteen muuhun maahan verrattuna pienituloisia merkittävästi ankarammin. (Kirkko-Jaakkola 2019.) Onkin mahdollista, että asumistuki paikkaa Tanskassa pienituloisten kahta muuta maata korkeampaa verotusta ja asumistukea saadakseen voi tulotaso tästä syystä olla korkea. Lisäksi Tanskassa asumiskulujen ylläpidon tason on havaittu olevan merkittävästi Suomea ja Ruotsia korkeampi kaikilla yksin asuvilla (EU-SILC 2019), minkä vuoksi tarve asumistuelle saattaa olla olemassa myös korkeamman tulotason ryhmissä.

6.2 Tulotason vaikutus asumistukeen opiskelevilla ja työssäkäyvillä pariskunnilla

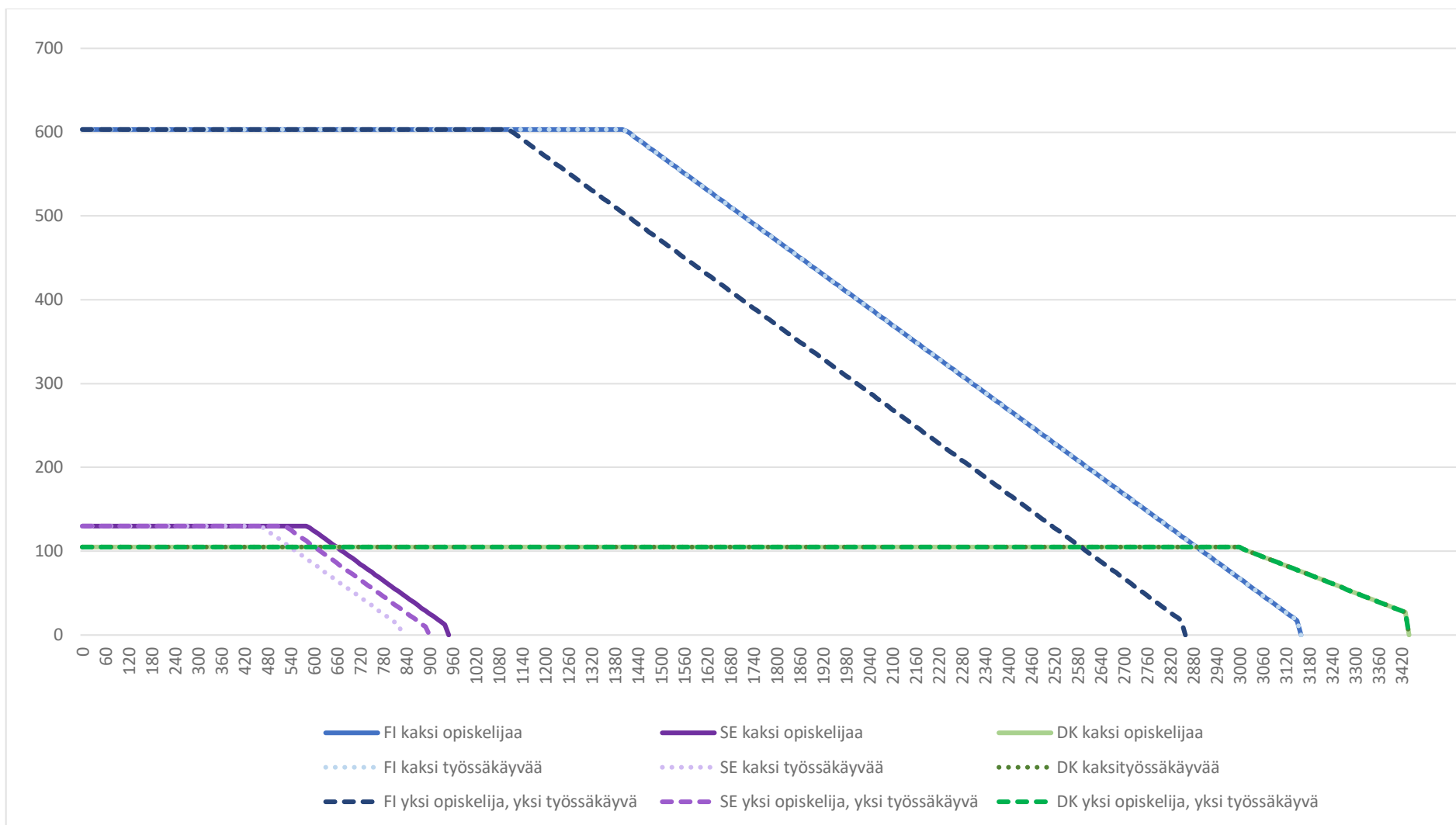
Vaikka yksin asuvien asumiskulut ja asumiskulujen ylikuormitusrasite ovat pariskuntiin nähden keskimäärin suuremmat (ks. EU SILC 2019; SCB 2020; SVT 2021), on tärkeää tarkastella myös pariskuntien tilannetta asumistuen suhteen, sillä viime vuosina kotitalouden rakenteesta riippumatta nuoret on kokonaisuudessaan tunnistettu asuntomarkkinoiden suhteen haavoittuvaksi ryhmäksi (Tunström 2020; Euroopan parlamentti 2021). Vaikka koko väestöntasolla lapsettomilla pariskunnilla on yksin asuvia harvemmin kohtuuttoman korkeat asumismenot (ks. EU-SILC 2019), ei tilanne välttämättä ole erilaisissa elämäntilanteissa olevien nuorten osalta samankaltainen.

Kuviosta 3 havaitaan, että pariskuntien vertailu vahvistaa luvun 5 ja yksin asuvien kohdalla tunnistettuja havaintoja siitä, että kukin maa muodostaa oman hyvinvointiregiiminsä, joita kuvastavat samat logiikat kuin edellä kuvattiin luvussa 5. Maat eroavat toisistaan merkittävästi asumistuen tason ja asumistuessa hyväksyttävien tulojen suhteen. Lisäksi eroja maiden välille aiheuttaa kotitalouden jäsenten työllisyys- tai opiskelustatuksen vaikutus asumistukeen.

Ensimmäinen keskeinen havainto pariskuntien asumistuen osalta on se, että erilaisia perhetyyppejä kohdellaan kolmessa maassa eri tavoin. Kuviosta 3 voidaan havaita, että Suomessa kahden opiskelijan ja kahden työssäkäyvän kotitaloudessa asumistuki

lasketaan samalla tavalla. On tosin muistettava, että opiskelevan pariskunnan mahdolliset työtulot voivat olla työssäkäyviä pienemmät, sillä opintotuesta ei tehdä henkilökohtaista 300 euron työtulovähennystä. Opiskelijoiden kuitenkin odotetaan lähtökohtaisesti saavan opintotuen, jolloin kokonaistulot voivat asumistuen suhteen olla työssäkäyvien kanssa samansuuruiset. Suomen kohdalla ero malliperheiden välillä syntyy tilanteessa, jossa toinen puolisoista vain opiskelee ja toinen käy töissä. Tällöin kotitalouden tuloista voidaan tehdä vain kerran 300 euron työtulovähennys työssäkäyvän puolison tuloista. Mikäli opiskelija tekisi opintojen ohella esimerkiksi osa-aikaisesti töitä, voitaisiin myös hänen tuloistaan tehdä työtulovähennys, jolloin asumistuki käyttäytyisi samaan tapaan kuin kahden opiskelijan (ja opintojen ohella työskentelevän) ja kahden työssäkäyvän kotitalouksissa. Pariskunta, jossa toinen opiskelee ja toinen työskentelee, on siis työssäkäyviin ja opintojen ohessa osa-aikaisesti työskentelevään pariskuntaan nähden asumistuen kannalta hieman epäedullisemmässä asemassa, sillä kotitalouden yhteenlasketut tulot saavat olla pienemmät kuin kahden muun malliperheen tilanteessa, vaikka kotitalouden koko on sama. Asumistuen vuoden 2017 uudistusta onkin kritisoitu siitä, että asumistukea ei myönnetä, vaikka toinen kotitaloudesta saisi pelkästään opintotukea, mikäli pariskunnan toisen osapuolen työtulot ovat riittävän suuret (ks. esim. YLE 14.7.2017).

Kuviosta 3 nähdään, että Ruotsissa asumistuen määrä vaihtelee tuloista riippuen kaikilla kolmella pariskuntamalliperheellä. Kuten aiemmin todettua, Ruotsissa vain 80 prosenttia opintotuesta lasketaan osaksi tuloja opintotukea laskettaessa (SFS 2017: 527), minkä vuoksi kotitalouden yhteenlaskettujen tulojen määrä saa olla korkeampi ennen kuin asumistuki alkaa laskea sellaisissa kotitalouksissa, joissa on edes yksi opiskelija verrattuna niihin kotitalouksiin, joissa on vain työssäkäyviä jäseniä. Ero vain työssäkäyvien ja sellaisten kotitalouksien, joissa on vähintään yksi opiskelija ei kuitenkaan ole suuri eikä työtuloja näin ollen ole opiskelijakotitalouksissakaan mahdollista ansaita kovin paljoa. Mikäli kahdenhengenkotitaloudessa on vähintään yksi kokoaikaisesti työssäkäyvä, on hyvin todennäköistä, ettei asumistukea saa ollenkaan, koska asumistuessa hyväksyttävä tulotaso on niin alhainen.

Kuvio 3. Asumistuki lapsettomilla nuorilla parikunnilla 2021, €. Asumiskulut määritelty kunkin maan asumistukilaisissa määriteltyjen enimmäisasumiskulujen mukaan.

Tanskassa ei ole Suomesta ja Ruotsista poiketen eroa eri opiskelevien ja työssäkäyvien pariskuntien välillä asumistuen tasossa tai tulojen vaikutuksessa asumistukeen. Asumistuki ei siis ole erityisesti suunnattu opiskelijakotitalouksille eikä siinä ole opiskelijoiden työntekoon liittyviä kannustimia. Nuoret eivät ole olleet Tanskan asumistuen kehityksen historiassa (ks. luku 3.3) keskiössä, mistä saattaa olla seurauksena se, ettei opiskelijoiden ja työssäkäyvien erilaiseen elämäntilanteeseen ole asumistukilainsäädännössä ole tartuttu.

Toinen keskeinen havainto pariskuntien osalta on se, että kotitalouden tulotason vaikutus on työskentely- tai opiskelustatusta suurempi kaikissa kolmessa maassa. Pariskunnat voivat tienata Suomessa 1400 euroa, ennen kuin pariskuntien enimmäisasumistuki (603€) alkaa laskea. Mikäli molemmat pariskunnan osapuolet käyvät kokoaikatyössä, ei heidän käytännössä ole mahdollista saada enimmäisasumistukea. Mikäli oletetaan, että opiskelevat saavat lähtökohtaisesti opintotuen, voi opiskeleva pariskunta tienata noin 890 euroa työtuloja, ennen kuin asumistuen määrä alkaa laskea. Opiskelijoiden on siis mahdollista tehdä jonkin verran töitä opintojen ohella ennen enimmäistukimäärän laskua. Mikäli pariskunnasta vain toinen opiskelee, on työtuloja mahdollista tienata noin 1150 ennen enimmäistukimäärän laskua. Kahden työssäkäyvän tilanteen tapaan on todennäköistä, että mikäli työssäkäyvä osapuoli on kokoaikatyössä, ei pariskunnan ole mahdollista saada täyttä asumistukea. Asumistuen lähtökohtainen taso on Suomessa kuitenkin niin korkea, että tukimäärä vähenee tulojen noustessa pitkään. Saadakseen asumistukea ylipäättään, voivat kotitalouden yhteenlasketut tulot olla työssäkäyvällä ja opiskelevalla pariskunnalla enintään 3150 euroa ja pariskunnalla, jossa toinen vain opiskelee ja toinen käy työssä 2850 euroa.

Suomeen verrattuna Ruotsin pariskuntien tulot voivat olla sekä opiskelijoilla että työssäkäyvillä melko pienet, jotta asumistukea on mahdollista saada. Opiskelevan pariskunnan kohdalla täyttä asumistukea (n. 130€) on mahdollista saada, mikäli tulot ovat korkeintaan noin 600 euroa. Mikäli opiskelijoiden oletetaan saavan täyttä opintotukea, ovat opiskelevalla pariskunnalla tulot jo lähtökohtaisesti korkeammat kuin 600 euroa. Kahden opiskelijan kotitalouden on siis mahdollista saada asumistukea, mutta täyteen asumistukeen he eivät ole oikeutettuja. Kotitaloudessa, jossa toinen pariskunnasta on opiskelija, on kotitaloudella mahdollista olla tuloja noin 540 euroa ennen asumistuen laskua. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kotitaloudella voi työtuloja olla noin 225 euroa, jotta kotitalous voi nostaa täyttä asumistukea. Työssäkäyvien työtulojen määrä voi

olla alhaisin, noin 480 euroa, ennen asumistuen laskua. Opiskelijoiden on mahdollista saada ylipäättään asumistukea, mikäli tulot alittavat noin 940 euroa, työssäkäyvillä noin 820 euroa ja kotitalouksissa, joissa toinen on opiskelija ja toinen työssäkäyvä noin 890 euroa. Alhaiset tulorajat rajaavat käytännössä kokoaikaisesti ja myös monet opintojen ohella osa-aikaisesti työssäkäyvät pariskunnat kokonaan tuen ulkopuolelle.

Pariskuntien osalta enimmäistuloraja, jonka jälkeen asumistuki alkaa laskea, asetettiin Ruotsissa vuonna 1997 58000 kruunuun vuositasolla (Prop. 1995/96:186). Nykyrahassa se vastaa noin 43700 kruunua, eli noin 75 prosenttia alkuperäisestä enimmäistulorajasta (SCB 2021), mikä selittää osin sitä, miksi pariskunnat usein ajautuvat nykyään tuen ulkopuolelle. Vuoden 1997 uudistuksessa nimenomaan pariskuntien tulorajaa korotettiin ja yksin asuvien tuloraja jäi ennalleen, mikä viittaa siihen, että pariskuntien tulotilanne on otettu uudistuksessa huomioon ja myös pariskunnat on haluttu sisällyttää tuen piiriin. Toisaalta kuitenkin alhaiset hyväksyttävät tulot viittaavat siihen, että tukea ei haluta kohdentaa erityisesti pariskunnille. Niiden lapsettomien pariskuntien osuus, joilla asumiskulut olivat vuonna 2019 kohtuuttoman korkeat, oli Ruotsissa vain vajaa neljä prosenttia, mikä oli pienempi osuus kuin koko väestötasolla (EU-SILC 2019). Asumiskulujen ylikuormituksesta kärsivien alhainen osuus lapsettomien pariskuntien keskuudessa selittää sitä, miksi heitä ei välttämättä nähdä kaikkein eniten tuen tarpeessa olevana ryhmänä. On toki huomioitava, että EU:n tulo- ja elinjakotilaston tarkastelussa nuoria lapsettomia pariskuntia ei eroteltu omaksi ryhmäkseen, minkä vuoksi heidän asumiskuluissa mahdollisesti kokevat haasteet eivät tulleet esille.

Tanskassa pariskunnat saavat asumistukea verrattain korkeillakin kotitalouden yhteenlasketuilla tuloilla, sillä enimmäisasumistukea on mahdollista saada, mikäli kotitalouden yhteenlaskettu opintotuki ja työtulot alittavat noin 3000 euron rajan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opiskeleva pariskunta saa opintotuen lisäksi tienata työtuloja noin 1300 euroa saadakseen täyden tuen. Kotitalouksissa, joissa vain toinen opiskelee, on enimmäistyötulojen määrä vastaavasti noin 2150 euroa. Asumistukea on ylipäättään mahdollista saada, mikäli kotitalouden yhteenlasketut tulot alittavat noin 3430 euroa. Suhteellisen korkeista mahdollisista tuloista huolimatta asumistuen taso on pariskunnilla kolmesta maasta kaikkein matalin (noin 105€). Tanskan ja Ruotsin pariskuntien asumistuen tarkastelun pohjalta voidaan havaita, että asumistuen merkitys asumiskulujen kattamisessa jää alhaiseksi. Tanskassa osuus lapsettomista pariskunnista,

jotka kärsivät kohtuuttoman korkeista asumiskustannuksista oli kolmesta tarkasteltavasta maasta kaikkein korkein (EU-SILC), mikä saattaa osin olla seurausta asumistuen alhaisesta enimmäistasosta.

6.3 Asumistuen erot yksin asuvilla ja pariskunnilla

Yksin asuviin verrattuna pariskunnilla on monia skaalaetuja. Monia kodin tarvikkeita tarvitaan yksin asuvien tapaan vain yksi, vaikka kotitalouden jäseniä olisi useampi (Kauppinen ym. 2014, 42-43). Vaikka pariskunnat saattavat valita yksin asuvia suuremman ja kalliimman vuokra-asunnon, on suuremmissa asunnoissa neliöihin suhteutettuna keskimäärin pienempi vuokra (ks. esim. SCB 2020; SVT 2021). Pariskunnat voivat myös jakaa asuinkulut keskenään, minkä seurauksena asuinkulut henkilöä kohden ovat tavallisesti yksin asuvia alhaisemmat. Maiden asumistukijärjestelmiä vertaillessa onkin tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, onko pariskuntien usein korkeammat asumiskulut ja toisaalta myös pariskuntien nauttimat skaalaedut huomioitu asumistukea laskettaessa. Pariskuntien ja yksin asuvien välisiä eroja tarkasteltaessa voidaan kuvioiden 2 ja 3 pohjalta havaita, että suurimmat erot maiden välillä liittyvät asumistuen tasoon ja asumistuen laskennassa huomioitaviin enimmäistuloihin. Opiskelu- ja työllisyysstatuksen osalta yksin asuvia ja pariskuntia koskevat samat säädökset.

Ensimmäinen keskeinen ero kolmen maan vertailussa on yksin asuvien ja pariskuntien asumistuen enimmäismäärän ero. Ruotsissa ja Tanskassa enimmäisasumistuki on yksin asuvilla ja pariskunnilla sama, kun taas Suomessa yksin asuvien ja pariskuntien enimmäistuen tason välillä eroa on noin 186 euroa kuukausitasolla. Suomessa on siis asumistuessa otettu Ruotsista ja Tanskasta poiketen huomioon pariskuntien tavallisesti asunnon koosta johtuvat suuremmat asumiskulut. Toisaalta pariskuntien korkeammat asumismenot ovat Ruotsissa ja Tanskassa jätetty mahdollisesti huomioitta siksi, että on haluttu keskittyä erityisesti yksin asuviin, sillä asumiskulujen on havaittu rasittavan yksin asuvia merkittävästi pariskuntia enemmän (ks. EU-SILC 2019).

Toinen keskeinen ero pariskuntien ja yksin asuvien välillä maiden vertailussa liittyy asumistuen laskennassa hyväksyttävään enimmäistulotasoon. Vaikka asumistuen taso ei Ruotsissa eroa pariskunnilla yksin asuvista, on pariskuntien tulojen mahdollista olla hieman yksin asuvia korkeammat, jotta pariskunta saa asumistukea. Kahden opiskelijan

ja kahden työssäkäyvän tulot voivat olla yhtä opiskelijaa ja yhtä työssäkäyvää noin 190 euroa korkeammat. Yhden opiskelijan ja yhden työssäkäyvän sekä yhden opiskelijan tulojen erotus voi puolestaan olla noin 120 euroa. On kuitenkin huomattava, että kahden opiskelijan kotitalous ei voi Ruotsissa saada täyttä asumistukea, mikäli molemmat saavat opintotuen, kun taas yksin asuvat saavat opintotuesta huolimatta täyttä tukea.

Myös Suomessa pariskuntien tulot voivat olla Ruotsin tapaan korkeammat kuin yksinasuvilla, jotta pariskuntien on mahdollista ylipäättään saada asumistukea. Erotus asumistuen saamisessa hyväksyttävistä enimmäistuloista on yksin asuvien ja kahden opiskelijan (ja osa-aikaisesti työskentelevän) sekä kahden työssäkäyvän kotitalouksien välillä 950 euroa ja yksin asuvien ja yhden opiskelijan ja yhden työssäkäyvän kotitalouksien välillä 650 euroa. Suomessa on siis huomioitu asumistuessa pariskunnan usein yksinasuvia korkeammat tulot Ruotsia paremmin.

On kuitenkin huomattava, että Suomessakin pariskuntien asumistuen saamisen mahdollistavat enimmäistulot henkilöä kohden ovat Ruotsin tapaan yksin asuvia merkittävästi pienemmät. Esimerkiksi kahden työssäkäyvän kotitaloudessa pariskunnan tulot kotitalouden jäseniä kohden voivat olla 625 euroa yksin asuvaa työssäkäyvää pienemmät. Pariskuntien heikentävä asema yleisen asumistuen piiriin siirryttäessä tunnistettiin jo lain valmisteluvaiheessa. Suomessa opiskelijoiden yleisen asumistuen piiriin siirtymisen uskottiin hyödyttävän pääasiallisesti yksinasuvia ja häviäjiä muutoksessa arveltiin olevan pariskunnat. Erityisesti niiden pariskuntien, joissa oli vain yksi asumislisän saaja, arvioitiin menettävän asumiseen kohdistuvan tuen kokonaan. (HE 231/2016.) Viiden malliperheen vertailussa juuri se malliperhe, jossa on vain yksi opiskelija ja yksi työssäkäyvä vaikuttaa olevan asumistuen suhteen muita heikommassa asemassa, sillä kotitalousperusteisuuden vuoksi työssäkäyvän tulot voivat johtaa siihen, että asumistuen taso laskee merkittävästi tai tuki loppuu kokonaan, jolloin opiskeleva puoliso jää tukijärjestelmässä vain opintotuen varaan.

Tanskassa ei ole Ruotsin ja Suomen järjestelmästä poiketen, lapsettomien pariskuntien ja yksin asuvien asumistuen välille tehty hyväksyttävissä tuloissa minkäänlaista erotusta. Erityisesti Tanskan tukijärjestelmän voidaan siis ajatella suosivan yksin asuvia, sillä puolison kanssa yhdessä asuminen ei vaikuta asumistuen määräytymisperusteisiin tai tuen tasoon millään tavalla ja henkilöä kohden laskettu tuki ja tuen laskennassa

hyväksyttävät enimmäisasumismenot ovat näin ollen pariskunnilla merkittävästi yksin asuvia alhaisemmat. Kolmesta maasta juuri Tanskan yksin asuvien ja pariskuntien määrän ero niissä, joiden asumismenot ovat kohtuuttoman korkeat, on kolmesta maasta selkein (ks. EU-SILC 2019). Asumisen kohtuuhintaisuuden näkökulmasta asumistukijärjestelmän kohdistaminen erityisesti yksin asuville, jotka kärsivät Tanskassa pariskuntia useammin korkeista asumismenoista, onkin ymmärrettävää.

Toisaalta Tanskassa asumistukea on kuitenkin mahdollista saada lähtökohtaisestikin melko korkeilla kotitalouden tuloilla (3550€), minkä vuoksi esimerkiksi kahden opiskelijan on mahdollista vielä ansaita jonkin verran työtuloja ennen tuen laskua. Vaikka Ruotsin asumistuessa ovat Tanskasta poiketen pariskuntien korkeammat tulot ainakin jossain määrin huomioitu, on pariskuntien tilanne asumistuen suhteen tästä huolimatta Tanskassa parempi, jossa tulotaso voi olla merkittävästi Ruotsia korkeampi. Tästäkin huolimatta Tanskassa pariskuntienkin kokema asumismenojen ylikuormittavuus on Ruotsia selkeästi yleisempää (ks. EU-SIIC 2019).

Kaiken kaikkiaan alalukujen 6.1-6.3 tulokset tukevat Griggsin ja Kempin (2012) aiempia havaintoja siitä, että maat eroavat universaaliuden suhteen. Kolmesta maasta Tanska, vaikuttaa kuvioiden 2 ja 3 perusteella olevan universaalein asumistuen tarjonnassa. Yksin asuvien ja pariskuntien vertailun perusteella vaikuttaa siltä, että universaalius koskettaa erityisesti yksin asuvia, sillä pariskuntien tulot voivat henkilöä kohden suhteutettuna olla vain puolet yksin asuvien tuloista. Ruotsin asumistukijärjestelmä on kaikkein tarveharkintaisin ja tarveharkintaisuus koskettaa erityisesti pariskuntia, joiden kohdalla asumistuen saamiseen vaaditaan hyvin pienet henkilökohtaiset tulot. Suomen asumistukijärjestelmä pyrkii kohtelemaan Ruotsin ja Tanskan järjestelmiä tasapuolisemmin yksin asuvia ja pariskuntia, sillä pariskunnilla on yksinasuvia korkeampi enimmäistuen taso sekä asumistuen laskennassa huomioitavat korkeammat hyväksyttävät kotitalouden tulot. Tulokset tulotason vaikutuksesta asumistukeen tukevat myös Griggsin ja Kempin (2012) havaintoa siitä, että Ruotsissa asumistuen saajat ovat selkeimmin painottuneet pienituloisiin tuloluokkiin, kun taas Tanskassa tuen saajia on jonkin verran ylemmissäkin tuloluokissa, mikä johtuu Ruotsin tuen tarveharkintaisesta ja Tanskan tuen melko universaalista luonteesta.

7. Asumistuen vaikutus tulotasoon nuorten näkökulmasta

Aiempien lukujen tulokset osoittavat, että asumistukijärjestelmissä on merkittäviä eroja maiden välillä niin makrotasolla määräytymisperusteissa ja asumistukeen vaikuttavissa tekijöissä kuin myös mikrotasolla erilaisissa elämäntilanteissa olevien nuorten välillä. Asumiskulut ovat kotitalouksille yksi suurimmista yksittäisistä menoeristä (Kemeny 2001; Kemp 2007) ja asumiskulut ovat viime vuosina nousseet erityisesti suurissa kaupungeissa (OECD 2019a). Asuminen onkin tämän kehityksen seurauksena noussut entistä selkeämmin kotitalouksien kulutuksen keskiöön. Tässä luvussa Suomen, Ruotsin ja Tanskan asumistukijärjestelmiä vertailevaa analyysiä syvennetään entisestään tarkastelemalla asumistuen vaikutusta erilaisissa tilanteissa olevien kotitalouksien tuloihin. Asumistuen roolin voidaan asuntopoliittisena keinona tuloerojen kaventamisessa nähdä kasvaneen, sillä asuntopoliitiikan huoli on siirtynyt viimeisinä vuosikymmeninä laadulliset kriteerit täyttävän asuntotarjonnan riittävydestä kysymykseen asumisen kohtuuhintaisuudesta (Grigsby & Bourassa 2003). Tämän vuoksi onkin tärkeää syventää analyysiä asumistuen ja tulotason välisen yhteyden tarkasteluun.

Asumistukea tarkastellaan malliperheiden avulla tässä luvussa niin, että opiskelijoiden oletetaan saavan vain opintotukea ja työssäkäyvien työtuloa 40 prosenttia kunkin maan vuoden 2019 keskiarvotuloista, jolloin kuukausiansiot ovat Suomessa 1421, Ruotsissa 1394 ja Tanskassa 1996 euroa (OECD 2019). Alhainen 40 prosentin raja väestön keskiarvotuloista on valittu, jotta asumistuen erot kotitalouksien välillä tulisivat näkyviin. Valittu tulo raja sopii myös nuorten keskuudessa tyypilliseen tilanteeseen, jossa tulot koostuvat osa-aikatoista ja ovat näin ollen väestön keskiarvotuloja merkittävästi matalammat. Asumiskulujen puolestaan määritellään esimerkkilaskennoissa olevan kunkin maan asumistukilaisissa hyväksytyjen enimmäisasumiskulujen mukaiset. Tulot esitetään ostovoimakorjattuina⁵, jotta vertailu maiden välillä olisi todenmukaisempaa.

Taulukossa 3 tarkastellaan asumistuen vaikutusta tulotasoon eri malliperheillä. Taulukosta nähdään, että asumistuen vaikutus tulotasoon eroaa huomattavasti maiden ja eri malliperheiden välillä. Ensimmäinen keskeinen tulos, joka tukee myös aiempien lukujen havaintoja, on se, että asumistuen vaikutus tuloihin on merkittävin kaikkien

⁵ Ostovoimakorjatuilla hinnoilla tarkoitetaan sitä, että maiden välisen valuutan välinen suhde tulisi olla sama kuin hintatasojen suhde maiden välillä niin, että ostovoimakorjatuilla hinnoilla yhden maan valuutalla on siis sama ostovoima myös toisessa maassa.

malliperheiden osalta Suomessa. Suomen asumistukijärjestelmää luonnehtii aiemman analyysin perusteella korkea tuen taso ja maltillinen tarveharkintaisuus. Korkea tuen taso vaikuttaa erityisesti opiskelevien kotitalouksien tuloihin, joiden tulotasoa asumistuki nostaa merkittävästi. Toisaalta maltillisesta tarveharkintaisuudesta kielii se, että asumistuki nostaa kaikkien tarkasteltavien malliperheiden tulotasoa edes jonkin verran.

Ruotsissa ja Tanskassa asumistuen vaikutus tulotasoon on kaikissa malliperheissä taulukon 3 laskennoissa Suomea huomattavasti pienempi. Ruotsissa malliperheistä vain yhden ja kahden opiskelijan kotitalouksien on ylipäättään mahdollista saada asumistukea, mikä kertoo Ruotsin nuorille suunnatun asumistuen vahvasta tarveharkintaisuudesta. Yksin asuvilla opiskelijoilla tulotaso nousee asumistuen maksun jälkeen kuitenkin miltei 40 prosenttia ja kahden opiskelijan kotitaloudessa lähes 20 prosenttia, minkä vuoksi asumistuki näyttää merkittävältä tekijältä opiskelijakotitalouksien budjetissa. On muistettava, että opintotuki on Ruotsissa Suomea korkeampi (ks. liite 1), mutta asumistuen maksun jälkeen opiskelijan tulot jäävät silti Suomea alhaisemmalle tasolle. On muistettava, että tässä tutkimuksessa ei ole otettu huomioon opintolainaa, joka kasvattaa opiskelijoiden tulotasoa merkittävästi kaikissa kolmessa maassa, sillä haluttiin keskittyä vain sellaisiin opiskelijoille tarjottaviin tukiin, jotka tarjotaan kaikille ilman takaisinmaksuvelvoitetta. Opintolainan huomioiminen muuttaisikin tarkasteltavien malliperheiden tulotasoa ja saattaisi siten vaikuttaa maiden välisiin vertailuihin, mutta opintolainaa eivät saa kaikki kotitaloudet eikä sitä voida laskea asumistuen tai opintotuen taan sosiaalietuuksien piiriin.

Tanskassa ostovoimakorjatut tulot asumistuen maksun jälkeen ovat Suomea ja Ruotsia korkeammat kaikissa malliperheissä. Kuitenkaan asumistuki ei ole korkeampien tulojen taustalla, sillä asumistuki nostaa kotitalouden tuloja vain vähän. Eniten asumistuki vaikuttaa yksin asuvan opiskelijan tulotasoon, jonka tulot nousevat asumistuen myötä 12,4 prosenttia. Opintotuen taso (ks. liite 1) on asumistuen tasoon nähden Tanskassa korkea, minkä vuoksi asumistuella ei ole kovin suurta vaikutusta yksin asuvien opiskelijoidenkaan tulotasoon. Asumistuen heikosti tulotasoa nostava vaikutus kuvastaa käytännössä Tanskan asumistukiregiimille tyypillistä alhaista tuen tasoa. Toisaalta kahden työssäkäyvän malliperhettä lukuun ottamatta kaikki muut esimerkkilaskelman malliperheet saavat asumistukea, mikä puolestaan tuo esille tuen universaalin luonteen.

Taulukko 3. Asumistuen suhde tulotasoon.*

		väestön keskiarvo- palkka	malliperheen tulot <i>ennen</i> asumistukea	malliperheen tulot <i>asumis- tuen jälkeen</i>	asumistuki nostaa koti- talouden tu- lotasoa %	kotitalou- dentulot % keskiarvo- tuloista <i>ennen</i> asu- mistukea	kotitalouden tulot % keskiarvotu- loista asu- mistuen <i>jälkeen</i>	asumistuki nostaa koti- talouden tu- lotasoa suh- teessa väes- tön tulota- soon %
opiskelija	FI	4233	281	744	164,9	6,6	17,6	10,9
	SE	4361	372	518	39,2	8,5	11,9	3,3
	DK	5436	943	1060	12,4	17,4	19,5	2,1
työssäkäyvä	FI	4233	1693	1963	15,9	40,0	46,4	6,4
	SE	4361	1744	1744	0	40,0	40,0	0,0
	DK	5436	2175	2291	1,1	40,0	42,1	2,1
kaksi opiskeli- jaa	FI	8466	562	1232	119,3	6,6	14,6	7,9
	SE	8722	745	881	18,4	8,5	10,1	1,6
	DK	10873	1887	2004	6,2	17,4	18,4	1,1
kaksi työssä- käyvää	FI	8466	3387	3444	1,7	40,0	40,7	0,7
	SE	8722	3489	3489	0	40,0	40,0	0,0
	DK	10873	4349	4349	0	40,0	40,0	0,0
yksi opiskelija, yksi työssä- käyvä	FI	8466	1974	2299	16,5	23,3	27,2	3,8
	SE	8722	2117	2117	0	24,3	24,3	0,0
	DK	10873	3118	3235	3,7	28,7	29,8	1,1

*luvut on esitetty ostovoimakorjattuina

Toinen keskeinen havainto asumistuen ja tulotason tarkastelussa on se, että asumistuen vaikutus kotitalouksien kokonaistulotasoon ei ole yhtä suuri, kun tulotasossa tapahtunut muutos suhteutetaan väestön keskiarvotukeen. Kolmesta maasta malliperheiden tulot suhteutettuna koko väestön tuloihin asumistuen maksun jälkeen nousevat esimerkkilaskelmissa eniten Suomessa kaikissa malliperheissä. Malliperheistä suurin ”voittaja” asumistuen suhteen on yksin asuva opiskelija, jonka tulot väestön keskiarvotuloihin suhteutettuna nousevat miltei 11 prosenttia. Toiseksi eniten (n. 8 %) nousevat kahden opiskelijan tulot väestön keskiarvoon suhteutettuna. Vaikka asumistuki nostaa Suomessa eniten juuri opiskelijakotitalouksien tuloja, jäävät tulot tästä huolimatta melko alhaisiksi, kun ne suhteutetaan väestön keskiarvoon.

Myös Ruotsin osalta tulot keskiarvotuloihin suhteutettuna nousevat asumistuen maksun jälkeen eniten opiskelijakotitalouksilla, joskin nousu on verrattain pieni. Yksin asuvan opiskelijan tulotaso verrattuna väestöön kasvaa reilulla kolmella prosentilla ja kahden opiskelijan taloudessa vain noin puolitoista prosenttia. Tanskassa puolestaan asumistuen vaikutus on pienin kaikissa malliperheissä, kun suhteutetaan malliperheiden tulot asumistuen maksun jälkeen koko väestön keskiarvotuloihin. Yksin asuvissa malliperheissä kotitalouden tulot ovat koko väestön tulotasoon suhteutettuna vain noin kaksi prosenttia korkeammat kuin ennen asumistukea ja kahden opiskelijan sekä yhden opiskelijan ja yhden työssäkäyvän kotitalouksissa vain noin prosentin korkeampi. Tästä huolimatta Tanskassa on yhden työssäkäyvän ja kahden työssäkäyvän kotitalouksia lukuun ottamatta korkeampi tulotaso väestöön suhteutettuna asumistuen maksun jälkeen ennen veroja ja muita etuuksia kuin kahdessa muussa maassa. Tanskan korkeampaa tulotasoa selittääkin asumistuen sijasta huomattavasti kahta muuta maata suurempi opintotuki (ks. liite 1).

Vaikka asumistuen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ajateltu olevan pienituloisten taloudellisen eriarvoisuuden vähentäminen suhteessa muuhun väestöön (Kemp 2007), ei tämä tavoite toteudu erityisesti Ruotsin ja Tanskan osalta kovinkaan voimakkaasti. Asumistukijärjestelmän sijasta pyritään asumista tukea ja eriarvoisuutta vähentää joidenkin muiden tukilajien piiristä ja muilla asuntopolitiikan keinoilla.

Kolmas keskeinen esimerkkilaskennoista noussut havainto on se, että jokaisessa maassa asumistuki nostaa tulotasoa väestön tulotasoon suhteutettuna eniten yksin asuvilla, kun

verrataan opiskelijakotitalouksia ja työssäkäyviä kotitalouksia keskenään. Asumistuen maksun jälkeen yksin asuvien opiskelijoiden tulot suhteutettuna väestön keskiarvotuloihin ovat Suomessa kolme, Ruotsissa lähes kaksi ja Tanskassa noin prosentin korkeammat kuin kahden opiskelijan talouksissa. Vastaavasti työssäkäyvien osalta yksin asuvien tulot ovat Suomessa lähes kuusi ja Tanskassa noin kaksi prosenttia korkeammat kuin kahden työssäkäyvän kotitalouksissa väestön keskiarvoon suhteutettuna. Ruotsissa eroa ei yhden työssäkäyvän ja kahden työssäkäyvän kotitalouden tuloissa ole, sillä kumpikaan ei saa asumistukea. Kun asumistuen vaikutus suhteutetaan koko väestön tulotasoon ovat erot yhden ja kahden opiskelijan kotitalouden välillä pienet ja yhden ja kahden työssäkäyvänkin kotitalouden vertailussa ainoastaan Suomessa eroa voidaan pitää selkeänä. Yhden ja kahden hengen kotitalouksien pienet erot haastavat aiempien lukujen analyysin tuloksia siitä, että asumistuki olisi yksin asuvia selkeästi suosiva etuus. Aiemmissä luvuissa (6.1-6.3) havaittu asumistuen kohdentaminen erityisesti yksin asuville näyttäytyy väestötason tulotasoon suhteutettuna vain pieninä eroina yksin asuvien ja pariskuntien välillä.

Tässä luvussa havaitut tulokset ovat ristiriidassa aiempiin Griggsin ja Kempin (2012) havaintoihin, joiden mukaan asumistuen vuokran ja tulojen suhdetta kaventava vaikutus oli korkein Ruotsissa ja matalin Tanskassa. Tulotasoon asumistuki vaikutti korottavasti heidän tutkimuksensa mukaan eniten Ruotsissa ja vähiten Suomessa. Syynä lähes täysin päinvastaisiin tuloksiin on luultavasti se, että Griggs ja Kemp eivät keskittyneet nuoriin vaan tarkastelivat asumistukea yleisesti. Tällöin mukana tarkastelussa ovat myös lapsiperheet, joiden asumistuen määräytymisperusteet eroavat nuorten asumistuen määräytymisperusteista kaikissa kolmessa maassa. Lisäksi Griggs ja Kemp eivät tarkastelleet erilaisia malliperheitä, vaan keskittyivät asumistuen saajiin yleisellä tasolla.

Vaikka hinnat ovat taulukossa 3 esitetty ostovoimakorjattuina ja ovat siten yhteismitalliset, on huomioitava se, ettei verotuksen tai muiden etuuksien tasoa ole otettu huomioon. Tanskassa on esimerkiksi pienituloisten osalta Suomea ja Ruotsia kireämpi verotus (Kirkko-Jaakkola 2019), mikä tasaa eroja maiden välillä. Malliperheiden kokonaistulojen tarkastelun sijaan tässä luvussa haluttiin kuitenkin avata vain asumistuen logiikkaa ja vaikutusta tuloihin esimerkkitalanteiden avulla, jotta maiden välistä vertailevaa analyysiä asumistuen suhteen voitaisiin syventää.

8. Johtopäätökset

Keskustelu kaupunkiasumisen kallistumisesta on viime vuosina ollut vilkasta (ks. esim. Grundström & Molina 2016; Antikainen ym. 2017; Jauhiainen ym. 2019) ja nuorten haavoittuva asema asuntomarkkinoilla osana tätä kehityskulkua on tunnistettu (Tunström 2020; Euroopan parlamentti 2021). Asumistuen merkitys kysyntään kohdistuvana asuntopoliittisena keinona on 2000-luvulla kasvanut, sillä asumistuki voidaan kohdistaa suoraan avun tarpeessa oleville kotitalouksille (Kemp 2007). Vaikka nuorten haavoittuva asema on tunnistettu ja asumistuen merkitys on monissa maissa kasvanut, ei siihen liittyvää tutkimusta erityisesti nuorten näkökulmasta ole. Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena olikin vastata kyseiseen puuttuvan tiedon tarpeeseen. Tutkimuksessa vertailtiin Suomen, Ruotsin ja Tanskan asumistukijärjestelmiä nuorten 18–28-vuotiaiden näkökulmasta. Tutkimuksessa keskityttiin tukijärjestelmien erojen ja yhtäläisyyksien systemaattiseen kuvaukseen ja analyttiseen arviointiin, jotta ymmärrettäisiin tuen taustalla vaikuttavia mekanismeja. Tutkimuksessa haluttiin makrotason vertailun lisäksi syventää analyysiä keskittymällä erilaisten kotitalouksien tilanteisiin mikrotasolla. Viittä malliperhettä tarkastelemalla verrattiin sitä, minkälaisia eroja kotitalouksien tulotaso, rakenne ja jäsenten työllisyys- tai opiskelustatus luovat asumistukeen. Koska asumiskulut muodostavat kotitalouksien kulutuksessa yhden suurimmista yksittäisistä menoeristä (Kemeny 2001; Kemp 2007), laajennettiin analyysiä vielä tarkastelemalla asumistuen ja tulotason välistä suhdetta viidellä malliperheellä mikrotasolla.

Asumistuen tarkastelu makro- ja mikrotasolla on tässä tutkimuksessa luonut kattavan kuvan maiden välisistä eroista. Ensimmäinen keskeisin tulos, jota kaikki tehdyt analyysit tukevat, on se, että Suomen, Ruotsin ja Tanskan asumistukijärjestelmät eroavat toisistaan merkittävästi niin makro- kuin mikrotasollakin. Yhteistä asumistukiregiimipohjaa kolmen Pohjoismaan välillä ei tulosten perusteella ole, vaan kukin maa muodostaa oman typologiansa, jossa Suomen asumistukea luonnehtii makrotasolla ja mikrotasolla erilaisissa tilanteissa olevilla kotitalouksilla maltillinen tarveharkintaisuus ja asumistuen korkea enimmäistaso, Ruotsin asumistukea korkea tarveharkintaisuus ja matala asumistuen enimmäistaso sekä Tanskaa puolestaan matala tarveharkintaisuus ja matala tuen enimmäistaso. Tulosta voidaan pitää yllättävänä, sillä Pohjoismaat luetaan pääsääntöisesti sosiaaliturvaa vertailevissa tutkimuksissa samaan ryhmään kuuluviksi Esping-Andersenin (1990) regiimijaotteluun pohjautuen. Maiden asumistukijärjestelmät eivät ainakaan täysin vastaa sellaisia piirteitä, joita sosiaalidemokraattiseen regiimiin kuuluviin

maihin tavallisesti liitetään. Esping-Andersenin regiimijaottelussa sosiaalidemokraattiseen regiimiin kuuluvien maiden sosiaaliturvajärjestelmä perustuu pääosin universalismin ja etuuskien korkeaan tasoon. Kolmesta tarkasteltavasta maasta erityisesti Ruotsin nuorille suunnattu asumistukijärjestelmä poikkeaa tästä perinteisestä näkemyksestä sekä universalismin että tuen tason suhteen. Tanskassa tukea voidaan pitää kahta muuta maata huomattavasti universaalimpana, mutta tuen taso on kaikkein matalin. Suomessa asumistuki vastaa sosiaalidemokraattiseen regiimiin liitettyä oletusta korkeasta tuen tasosta, mutta tuki on kuitenkin Tanskaan nähden huomattavasti tarveharkintaisempi.

Toiseksi makrotason analyysin tulokset paljastavat, että alueellisten hintatasoerojen huomioimisessa on maiden välisiä eroja. Ruotsin ja Tanskan osalta asumistuessa alueiden välisiä hintatasoeroja ei ole huomioitu, vaan asumistuki on koko maassa samanlainen. Asumistuen yhtenä haasteena onkin se, miten yhdenvertaisuus eri alueiden välille taataan. Suomessa asumistuen enimmäistaso määräytyy kuntakohtaisen neliluokkaisen luokituksen mukaan, mutta Ruotsissa ja Tanskassa asumistuen laskentaperusteet ovat samat pääkaupungissa ja maaseudulla asuvalle. Asumiskustannukset ovat suurissa kaupungeissa muita alueita korkeammat, mikä johtaa siihen, että asumistuen maksun jälkeen asukkaat voivat joutua tinkimään esimerkiksi asunnon koon tai laadullisten ominaisuuksien suhteen (Balestra & Sultan 2013).

Yksin asuvien muutot kohdistuvat usein kaupunkialueille (Terämä ym. 2018), minkä vuoksi myös kysyntä pieniin asuntoihin on suurta. Ruotsin ja Tanskan asumistukien taustalla saattaakin olla ajatus siitä, ettei suuria kaupunkialueita tueta muita alueita enempää, koska tämä kasvattaisi entisestään muuttopainetta kaupunkien suuntaan. Suomessa alueelliset hintatasoerot on huomioitu hyväksytyjen asumismenojen eroissa, jotka pohjautuvat neliluokkaiseen ryhmittelyyn asunnon sijaintikunnan mukaan. Kuitenkaan Suomenkaan järjestelmä ei ole yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmaton. Yksin asuvien ja lapsettomien pariskuntien kohdalla mediaanivuokrat ovat kuntaryhmässä 2 itseasiassa keskimäärin korkeammat kuin kuntaryhmässä 1, vaikka kuntaryhmän 1 asumistuen laskennassa hyväksyttävät enimmäisasumiskulut ovat korkeammat (ks. Jauhiainen ym. 2019). Lisäksi ongelmia tuottaa kuntaryhmien sisäiset erot. Esimerkiksi kolmanteen kuntaryhmään on luettu kuuluvaksi esimerkiksi Tampere, Turku ja Pori. Vuoden 2021 alussa keskineliövuokrat olivat yksiöissä Tampereella keskimäärin 18,76, Turussa 17,6 ja Porissa 13,75 euroa. Kuntaryhmän sisäiset erot asumiskuluissa

ovat siis huomattavat. Lisäksi ongelmana on, että suuria eroja asumiskuluissa on myös yksittäisten kaupunkien sisällä. (SVT 2021.) Kokonaiskuvan sijasta olisikin tärkeää tarkastella asumisen yhdenvertaisuuden vuoksi jatkossa myös maiden välisiä alueellisia eroja. Luoko asumispaikasta riippumaton asumistuki eriarvoisuutta maiden välillä suurilla kaupunkialueilla ja haja-asutusalueilla asuvien välille? Toisaalta, hillitseekö asuinpaikasta riippumaton tuki kaupunkeihin kohdistuvaa muuttopainetta? Koska suurten kaupunkialueiden asumiskulut ovat kasvussa ja eroja on myös kaupunkialueiden sisällä, tulee asumistukea säädettäessä alueelliset asumiskustannusten erot ottaa aiempaa selkeämmin huomioon.

Kolmanneksi mikrotason analyysin pohjalta havaittiin, että yksin asuvat ovat asumistuen suhteen Suomessa ja erityisesti Ruotsissa ja Tanskassa pariskuntiin nähden paremmassa asemassa. Suomessa asumistuen taso ja asumistuen laskennassa hyväksyttävät enimmäistulot ovat henkilöä kohden laskettuna yksin asuvilla merkittävästi pariskuntia korkeammat. Ruotsissa ja Tanskassa ero yksin asuvien hyväksi on tulosten perusteella Suomeakin selkeämpi. Tuen enimmäistaso on yksin asuvilla ja pariskunnilla sama ja hyväksyttävien tulojen tarkastelussa voivat tulot olla Ruotsissa henkilöä kohden pariskunnilla huomattavasti yksin asuvia pienemmät. Tanskassa asumistuki on hyväksyttävän enimmäistulotason suhteen sama pariskunnilla ja yksin asuvilla, mikä mahdollistaa yksin asuville pariskuntia selkeästi korkeammat henkilökohtaiset tulot.

Tulos yksin asuvien ”suosimisesta” asumistuen suhteen Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa herättää kysymyksen siitä, kenelle tuki pitäisi kohdentaa ja millä perustein. Maiden nykyiset asumistukijärjestelmät vastaavat erityisesti yksin asuvien kokemaan kohtuuhintaisen asumisen haasteeseen. Yksinasuvien voimakkaampi tukeminen on ymmärrettävää myös siksi, että yksin asuvilla ei ole pariskuntien tapaan skaalaetuja ja lisäksi he ovat asumiskuluistaan vastuussa yksin ja siten pariskuntia haavoittuvammassa asemassa kohdatessaan elämään liittyviä taloudellisia riskejä (ks. esim. Erola & Kilpi-Jakonen 2021). Ratkaisua jo valmiiksi korkeaan edullisten asuntojen kysynnän ongelmaan nykyiset asumistukijärjestelmät Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa eivät kuitenkaan tuo. Tukijärjestelmien kohdentaminen yksin asuville kannustaa yksinasumiseen, mikä on ongelmallista, sillä kallistuvilla kaupunkialueilla yksin asuvat joutuvat käyttämään asumisen kuluihin yhä enemmän tuloihinsa suhteutettuna, mikä tullee nostamaan kohtuuttoman korkeiden asumismenorasitteiden osuutta yksinasuvilla.

Havainto asumistuen kohdentumisesta erityisesti yksin asuville nostaa esille myös kysymyksen puolisoiden elatusvelvollisuudesta toisiaan kohtaan. Kaikissa kolmessa maassa asumistuki lasketaan kotitalouskohtaisesti riippumatta siitä, ovatko yhdessä asuvat puoliset avioliitossa vai avoliitossa. Tilanne on pulmallinen, sillä toisen puolison korkeat tulot voivat pienentää asumistukea merkittävästi tai estää tuen saamisen kokonaan. Kotitalouskohtaisessa tulojen tarkastelussa lähtökohtana lienee ajatus siitä, että toisen puolison korkeat tulot riittävät molempien puolisoiden asumiskustannusten osuuden kattamiseen. Erityisen ongelmallisena tätä asumistuen kotitalouskohtaista tulorajaa voidaan pitää sellaisissa kahden aikuisen kotitalouksissa, joissa toinen vain opiskelee ja toinen käy töissä. Suomessa opiskelijoiden asumislisä on ollut vuodesta 2009 lähtien henkilökohtainen etuus, jolloin opiskelijan tuloihin vaikutti vain hänen omat tulonsa (Lahtinen 2014). Nykyjärjestelmässä asumistuen ollessa kotitalouskohtainen voidaan käytännössä joutua sellaiseen tilanteeseen, että työssäkäyvä puoliso joutuu maksamaan myös opiskelevan puolison kuluja. Erityisesti Ruotsissa ja Tanskassa tilanne on haastava, sillä asumistuen taso on pariskunnilla sama kuin yksin asuvilla ja Ruotsissa tulotaso voi olla pariskunnilla vain hieman yksin asuvia korkeampi, Tanskassa ei ollenkaan.

Mielenkiintoista asumistuen kotitalousperusteisuudessa on myös se, että pääasiassa pohjoismaiset hyvinvointijärjestelmät perustuvat yksilöllisiin etuuksiin, mutta asumistuki on tästä poikkeus. Vaikka taustalla lienee ajatus siitä, että korkeampituloisempi puoliso maksaa myös pienempituloisen puolison asumiskuluja, ei minkäänlaista laillista perustetta tälle ole. Avopuolisoilla ei ole velvollisuutta elättää toisiaan ja maksaa myös toisen osapuolison kuluja (Avioliittolaki 234/1929; Agell ym. 2002). Toisaalta asumiskulut ovat myös aina kotitalouskohtaisia, minkä vuoksi asumistuen laskennassa huomioitavien tulorajojen kotitalouskohtaisuus on perusteltavissa. Erityisesti nuorten osalta parisuhteet eivät kuitenkaan ole usein vielä kovin pitkiä tai vakiintuneita ja yhä useammin monet elävät avopuolisoina (Manning 2020), minkä vuoksi asumistuessa huomioitavien tulojen kotitalouskohtaisuus voi johtaa ristiriitoihin pariskunnan välillä asumiskulujen maksuun liittyen. Työuraansa aloittelevilla nuorilla tulot ovat usein melko alhaiset (Caturianas ym. 2020), mikä saattaa korostaa nuorilla pariskunnilla sitä ongelmaa, että toinen puolisoista voi joutua maksamaan myös toisen puolison osuutta asumiskuluista.

Se, kenelle tukea kohdennetaan ja millaisin perustein perustuu pitkälti poliittisiin arvovalintoihin. Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa on tämän tutkimuksen valossa asumistukijärjestelmän suhteen tehty valinta tukea yksinasuvia. Toisaalta ajatus yksin asuvien tukemisen taustalla vahvistaa tavoitetta siitä, että jokaisella olisi mahdollisuus tehdä omaa elämää koskevia päätöksiä muista riippumatta. Arvovalinnalla tavoitellaan sitä, että jokaisella olisi mahdollisuus asua yksin ja selviytyä yksin asuinkuluistaan yhteiskunnan takaaman tuen avulla. Toisaalta pariskuntien asumistukea tarkasteltaessa yllä kuvattu arvovalinta on ristiriidassa, sillä oletuksena on kotitalouskohtaisen tulorajan vuoksi, että puolisojen tuloerojen ollessa suuret paremmin toimeentuleva puoliso elättää myös heikommin toimeentulevaa puolisoa. Asumistukea uudistettaessa huomiota tulisikin jatkossa kiinnittää tähän arvoristiriitaan yksinasuvien ja puolisoitten asumistuen välillä. Mikäli ajatuksena on, että asumistuen tarkoituksena on mahdollistaa itsenäinen muista riippumaton kohtuuhintainen asuminen, olisi järkevää pohtia, voisiko asumistuen laskentaperusteita muuttaa niin, että puolisoitten välistä taloudellista riippuvuutta voitaisi jollain keinoin vähentää. Erityisesti huomiota pitäisi kiinnittää nuorten tilanteeseen, joiden tulot ovat usein työuran alussa pieniä (Caturianas ym. 2020) ja molempien puolisoitten asumiskustannusten kattaminen saattaa heikentää merkittävästi muuhun kulutukseen käytettävissä olevia varoja.

Tutkimuksen rajoituksena voidaan pitää muutamia malliperhemetodiin liittyviä haasteita. Malliperhemetodin haasteena on, että mitä enemmän oletuksia malliperheiden ominaisuuksiin tehdään, sitä kauemmas todellisista tilanteista saatetaan joutua (Kuivalainen 2003). Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vain työssäkäyviä ja opiskelevia nuoria. Monet nuoret ovat kuitenkin esimerkiksi työttöminä, mutta heidän tilannettaan ei tämän tutkimuksen rajauksen puitteissa voitu tarkastella.

Malliperhelaskelmien heikkoutena on myös se, että ne antavat ideaalikuvan siitä, miten tuen tulisi toimia erilaisissa tilanteissa. Malliperhelaskelmat eivät kuitenkaan kerro siitä, kuinka paljon tarkasteltavaa tukimuotoa todellisuudessa hyödynnetään kussakin maassa (Hufkens ym. 2019). Eräänä jatkotutkimustarpeena olisikin tarkastella ideaalitalanteen ja todellisuuden välistä suhdetta maittain. Kuinka paljon asumistuen osalta ilmenee alikäyttöä? Aihetta olisi tärkeää tutkia lisää, sillä tuen alikäyttö vaikuttaa paitsi makrotasolla valtion menoihin, myös mikrotasolla yksilöiden todellisiin käytettävissä

oleviin tuloihin. Tutkielman toisena rajoitteena voidaan pitää sitä, että asumistukea tutkittiin itsenäisesti ilman laajempaa kontekstointia kunkin maan etuus- ja verotusjärjestelmään. Asumistukea ei tässä tutkimuksessa tarkasteltu osana kotitalouksien kokonaistuloja, sillä haluttiin keskittyä vain asumistuen mekanismeihin ja asumistuen vaikutukseen tulotasossa. Jotta eri malliperheiden kulutukseen käytettävissä olevia varoja voitaisiin tarkastella, olisi jatkossa tärkeää tutkia etuus- ja verojärjestelmän tuottamaa tulotasoa kokonaisuudessaan eri malliperheillä.

Lähteet:

- Agell A., Lødrup P., Nielsen L., Kangas U. & Danielsen S. (2002). *Avioliitto-oikeus ja jäämistöoikeus viidessä pohjoismaassa: lakien harmonisointimahdollisuuksista ja harmonisoinnin hyödyllisyydestä*. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto.
- Aho P., Myllymäki T., Sandqvist S. & Strandell A. (2021). Nuorten asuminen. Ympäristöministeriö. Ympäristöministeriön julkaisuja. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Aho S., Hynninen S-M., Karhunen H. & Vanttaja M. (2012). Opiskeluaikainen työssäkäynti ja sen vaikutukset. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 26/2012.
- Alatartseva E. & Barysheva G. (2015). Well-being: subjective and objective aspects. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 166, 36-42.
- Allardt E. (1975). *Att ha, alska, att vara. Om valfard i Norden* ('Having, Loving, Being. On Welfare in the Nordic Countries'). Borgholm: Argos.
- Antikainen J., Laakso S., Lönnqvist H., Pyykkönen S. & Soininvaara I. (2017) Asuntopolitiikan kehittämiskohteita. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2017.
- Arundel R. & Doling J. (2017). The end of mass homeownership? Changes in labour markets and housing tenure opportunities across Europe. *Journal of Housing and Built Environment*, 32, 649-672.
- Avioliittolaki 234/1929. Annettu Helsingissä 13.6.1929.
- Balestra C. & Sultan J. (2013). Home sweet home: the determinants of residential satisfaction and its relation with well-being. OECD Working Paper (54).
- Bengtsson B., Annianiassen E. Jensen L. Ruonavaara H. & Sveinsson R. (2013). Varför så olika? Nordisk bostadspolitik i jämförande historiskt ljus. Malmö: Égalité.se
- Bengtsson B. & Jensen L. (2013). Unitary Housing Regimes in Transition: Comparing Denmark and Sweden in a Perspective of Path Dependence and Change. Teoksessa R. Ronald (toim.), *At Home on the Housing Market: RC43 Conference Book of Proceedings*. Universiteit van Amsterdam.
- Blomster P. (2000). Yliopisto-opiskelijoiden toimeentulo ja opintotuki 1900-luvun Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia (56). Helsinki: Kela.
- Bradshaw J. & Finch N. (2002). A comparison of Child Benefit packages in 22 countries. Research Report no 174. University of York: Department for Work and Pensions.
- Bradshaw J. & Finch N. (2004). Housing benefits in 22 countries. *The Journal of Poverty and Social Justice*, 12 (2), 87-94.

Caturianas D., Lewandowski P., Sokołowski J., Kowalik Z. & Barecevičius E. (2020). Policies to Ensure Access to Affordable Housing. European Parliament: Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies.

Chen J. (2008). The effects of housing allowance benefit levels on recipient duration. Evidence from the Swedish 1997 reform. *Urban Studies*, 45 (2), 347–366.

Clapham D. (2012). Social Policy Approaches to Housing Research. Teoksessa Clapham D., Clark W.A. & Gibb K. The SAGE Handbook of Housing Studies. Newbury Park: SAGE Publishing.

Doling J. (1999). De-commodification and welfare: Evaluating Housing Systems. *Housing, Theory and Society*, 16 (4), 156-164.

Doyal L. & Gough I. (1991). A theory of human need. London: The Macmillan Press Ltd.

DST. Danmarks statistik. (2020). Population at the first day of the quarter by region, marital status, time, age and sex

Euroopan parlamentti. (2021). Euroopan parlamentin päätöslauselma 21. Tammikuuta 2021 mahdollisuudesta kunnolliseen ja kohtuuhintaiseen asumiseen kaikille (2019/2187 (INI).

European Union. (2018). Living conditions in Europe – 2018 edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurostat. (2020). Living conditions in Europe-housing quality.

EU-SILC. (2019). EU statistics on income and living conditions. European Union.

Filandri M. & Bertolini S. (2016). Young people and home ownership in Europe. *International Journal of Housing Policy*, 16 (2), 144-164.

Gabriel S. & Painter G. (2020). Why affordability matters. *Regional Science and Urban Economics* 80, 1-6.

Greve B. & Hussain M. A. (2020). EUROMOD country report. Denmark 2017–2020. Essex: Institute for Social and Economic Research.

Griggs J. & Kemp P.A. (2012). Housing Allowances as Income Support: Comparing European Welfare Regimes. *International Journal of Housing Policy*, 12 (4), 391-412.

Grigsby W.G. & Bourassa S.C. (2003). Trying to Understand Low-income Housing Subsidies: Lessons from the United States. *Urban Studies*, 40 (4-5), 973-992.

Grundström K. & Molina I. (2016). From Folkhem to lifestyle housing in Sweden: segregation and urban form 1930s-2010s. *International Journal of Housing Policy*, 16 (3), 316-336.

Haataja A. & Hiilamo H. (2008). Kuinka yleistettäviä ovat malliperhelaskelmien tulokset? Esimerkkinä Veronmaksajien kansainvälinen lapsiperheiden verovertailu. *Kansantaloudellinen vuosikirja* 104 (2), 213-225.

Hall T. & Vidén S. (2005). The Million Programme: a review of the great Swedish planning project. *Planning Perspectives*, 20 (3), 301-328.

Hamburger C. (2004). Links between housing policy, social policy and urban policy. Teoksessa Lujanen, M. (toim.) *Housing and Housing Policy in the Nordic Countries*, 223-242.

HE 52/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta.

HE 231/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta.

Hufkens T., Goedemé T., Gasior K., Leventi C., Manios K., Rastrigina O., Recchia P., Sutherland H., Van Mechelen N. & Verbist G. (2019). The Hypothetical Household Tool (HHoT) in EUROMOD: a new instrument for comparative research on tax-benefit policies in Europe, JRC Working Papers on Taxation and Structural Reforms. European Commission: Joint Research Centre (JRC).

Hulchanski D. (1995). The concept of housing affordability: Six contemporary uses of the housing expenditure-to-income ratio. *Housing studies*, 10 (4), 471-491.

Huovinen K. (2017). Näkökulma: Kysyntä- vai tarjontatuki? -asumisen tukipolitiikassa ei ole yhtä oikeaa vastausta. Lahti: ARA.

Honkanen P. (2008). Perusturva ja kannustavuus. Laskelmia asumistuesta, toimeentulotuesta ja työttömyysturvasta. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita (63). Helsinki: Kela.

Jauhiainen S., Sihvonen E., Räsänen T., Veilahti A. & Mikkola, H. (2019). Asumista tukemassa. Yleinen asumistuki tuensaajien ja vuokranantajien näkökulmasta eurooppalaisessa vertailussa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia (155). Helsinki: Kela

Juntto A. (1990). Asuntokysymys Suomessa. Topeliuksesta tulopolitiikkaan. Sosiaalipolittisen yhdistyksen julkaisuja 50. Helsinki: Edita.

Juul-Sandberg J., Norberg P. & Ralli T. (2015). TENLAW: Tenancy Law and Housing Policy in Multi-level Europe: Intra-team Comparison Report for DENMARK, FINLAND, SWEDEN.

Kauppinen T. M., Martelin T., Hannikainen-Ingman K. & Virtala E. (2014). Yksin asuvien hyvinvointi. Mitä tällä hetkellä tiedetään? Työpaperi 27/2014. Helsinki: THL.

Kemeny J. (1995). From Public Housing to the Social Market. Rental Policy Strategies in Comparative Perspective. London: Routledge.

Kemeny J. & Lowe S. (1998). Schools of Comparative Housing Research: From Convergence to Divergence. *Housing Studies*, 13 (2), 161-176.

Kemeny J. (2001). Comparative housing and welfare: Theorizing the relationship. *Journal of Housing and Built Environment*, 16, 53-70.

Kemp P.A. (2007). Housing allowances in context. In Housing allowances in comparative perspective. Bristol: Policy Press.

Kirkko-Jaakkola M. (2019). Kansainvälinen palkkaerovertailu 2019. Verotietoa 86. Helsinki: Veronmaksajat.

Kristensen H. (2007). Housing in Denmark. Copenhagen: Centre for Housing and Welfare Realdania Research.

Kuivalainen S. (2003). How to Compare the incomparable: an international comparison of the impact of housing costs on levels of social assistance. *European Journal of Social Security*, 5 (2), 128-149.

Kuivalainen S. (2007). Malliperhemetodin käyttö ja anti kansainvälisissä vertailuissa. Turun yliopiston Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja C:18/2007.

Lag (2001:1111) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag.

Lahtinen I. (2014). Opintotuen historia, nykypäivä ja tulevaisuus. Kansaneläkelaitos. <https://www.kela.fi/documents/10180/1169455/optuhistoriap.pdf/ce4725d4-77fc-4f46-b713-d15d01a962f9> (viitattu 9.6.2021).

Laki yleisestä asumistuesta 2014/938.

LBK nr 896 af 05/11/2003. Bekendtgørelse af lov om individuel boligstøtte.

LBK nr 75 af 19/01/2005 Bekendtgørelse af lov om individuel boligstøtte.

LBK nr 229 af 12/02/2021. Bekendtgørelse af lov om individuel boligstøtte

Lieberg M. (2012). Youth housing and exclusion in Sweden. Teoksessa Forrest R. & Ngai ming Y. (toim.) Young people and housing. Transitions, trajectories and generational fractures. New York: Routledge.

Liliengreen C. (2017). Boligpolitik. <https://denstoredanske.lex.dk/boligpolitik> (viitattu 28.5.2021)

Lind H. (2014). Social Housing in Sweden. Teoksessa Scalon K., Whitehead C. & Arrigoitia M. Social Housing in Europe, 91-102.

Lund B. (2017). *Understanding housing policy*. Bristol: Policy Press.

Lujanen M. (2004). Main features of Nordic housing policies. Teoksessa Lujanen M. (toim.) Housing and Housing policy in the Nordic Countries, 15-22.

L 79/1966 Lov om boligsikring 1966-67

L 68 Lov om ændring af lov om boligsikring

L 146 Lov om ændring af lov om individuel boligstøtte

- Manning W. (2020). Young Adulthood Relationships in an Era of Uncertainty: A Case for Cohabitation. *Demography* 57, 799–819.
- Maslow A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-96.
- McKee K. (2012). Young People, Homeownership and Future Welfare. *Housing Studies*, 27 (6), 853-862.
- Noro K. & Lahtinen M. (2014). Pohjoismainen asuntomarkkinaselvitys. PTT raportteja 250. Helsinki: Pellervon taloustutkimus.
- OECD. (2018). Median hourly earnings, all employees (excluding apprentices) by sex.
- OECD. (2019a). Under pressure: the squeezed middle class. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2019b). Risks that matter. Main Findings from the 2018 OECD Risks that Matter Survey. Paris: OECD Publishing
- OECD (2019c) Share of housing costs in disposable household income, by type of household and income group - EU-SILC survey
- OECD. (2020). Revenue Statistics – Denmark. OECD: Centre for Tax Policy and Administration.
- OECD (2021), “Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable”, Employment, Labour and Social Affairs Policy Briefs. Paris: OECD.
- Pittini A, Ghekière L., Dijol J. & Kiss, I. (2015). The State of Housing in the EU 2015. A Housing Europe Review. Brussels: Housing Europe.
- Pittini A. (2019). The State of Housing in the EU 2019. Brussels: Housing Europe.
- Poikolainen J. (2017). Nuoret, suuri muutto ja kaupungistumisen monet kasvot. Sodanjälkeiset ikäluokat 1960- ja 1970-lukujen maaltamuuton kokijoina ja toimijoina. *Nuorisotutkimus* 35 (3), 4-21.
- Prop 1986/87:93 Regeringens proposition om bostäder åt unga.
- Prop 1995/96:186. Nya regler för bostadsbidrag.
- Riksrevisionen. (2017). Bostadsbidraget-ur ett fördelnings- och arbetsmarknadsperspektiv. En granskningsrapport från riksrevisionen 2017:9.
- Saari J. (2011). Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus.
- Stephens M., Fitzpatrick S., Elsinga M., van Steen G. & Chzhen, Y. (2010). Study on Housing and Exclusion Welfare Policies, Housing Provision and Labour Markets Brussels: European Commission.

Stamsø M-A. (2010). Housing and Welfare Policy-Changing Relations? A Cross-National Comparison. *Housing, Theory and Society*, 27 (1), 64-75.

Socialförsäkringsbalk SFS. (2010). Svensk författningssamling 2010:110.

SCB Statistics Sweden. (2020). Hyror 2016-. Stockholm: Statistikmyndigheten.

SCB Statistics Sweden. (2021). Consumer Price index.

Stone M., Burke T. & Ralston L. (2011). The residual income approach to housing affordability: The theory and the practice. AHURI Positioning Paper 139. Melbourne: Australian Housing and Urban Research Institute (AHURI).

SVT Suomen virallinen tilasto. (2021). Asuntojen vuokrat. Helsinki: Tilastokeskus.

Sutela E., Ruoppila S., Rasinkangas J. & Jusenius J. (2020). Kohtuuhintaisen asumisen hajanainen kokonaisuus. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 58 (1), 10-32.

STM Sosiaali ja terveystieteiden ministeriö (2009). Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) ehdotukset sosiaaliturvan uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön selvityksiä 2009:62.

Tashakkori A. & Creswell J. W. (2007). The New Era of Mixed Methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1 (3), 3-7.

Terämä E., Tiitu M., Paavola J-M., Vainio A., Määttä N., Miettinen A., Kontula O. ja Hiilamo H. (2018). Yksin osana elinkaarta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 66/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Torgersen U. (1987). Housing: the Wobbly Pillar under the Welfare State. *Scandinavian Housing and Planning Research*, 4, 116-126.

Tunström M. (2020). Building affordable homes. Challenges and solutions in the Nordic Region. Nordregio report 2020:2. Stockholm: Nordregio.

Turner B. & Whitehead M.E. (2002). Reducing Housing Subsidy: Swedish Housing Policy in an International Context. *Urban Studies*, 39 (2), 201-217.

Valtioneuvoston asetus asumistuen määrätymisperusteista 1437/1994.

Valtioneuvoston asetus asumistuen määrätymisperusteista 1472/1995.

Valtioneuvoston asetus asumistuen määrätymisperusteista 1154/2001.

Van Mechelen N., Verbist G., & Van den Bosch K.(2004). Evaluating welfare state efforts and the model family approach: problems and promises. University of Antwerp: Centre for Social Policy Herman Deleck.

Van Mechelen N., Marchal S., Goedemé T. & Marx I. (2011). The CSB-minimum income protection indicators dataset (CSB-MIPI). Working paper No 11/5.

Whitehead C., Monk S., Scanlon K., Markkanen S. & Tang C. (2012). *The private rented sector in the new century: a comparative approach*. Copenhagen: Boligøkonomisk Videncenter.

Wilensky H. (1975). *The Welfare State and Equality: Structural and Ideological Roots of Public Expenditure*. Berkley: University of California Press.

Yates J. (2012). Housing Subsidies. Teoksessa Clapham D.F., Clark W.A.V. & Gibb K. (2012). *The SAGE Handbook of Housing Studies*, 397-418.

YLE (14.7.2017) Opiskelijoiden asumistuen muutos kurittaa pariskuntia -jos toinen käy töissä, tuki voi mennä. <https://yle.fi/uutiset/3-9720333> (viitattu 27.5.2021)

Ympäristöministeriö. (2015). *Asumisen tuki- ja verojärjestelmien vaikuttavuus. Ympäristöministeriön raportteja 4*. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Ympäristöministeriö. (2020). *Asuntopolitiikkaa Euroopassa -Mitä voimme oppia? Ympäristöministeriön julkaisuja 2020:30*. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Åhrén P. (2004). Housing allowances. Teoksessa Lujanen M. (toim.) *Housing and Housing policy in the Nordic Countries*, 179-202.

Åhrén P. (2007). Housing allowance systems in Sweden. Teoksessa Kemp P. (toim.) *Housing Allowances in Comparative perspective*. Bristol: Policy Press.

Liitteet:

Liite 1. Opintotuen määrä Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa 2021.

	Suomi	Ruotsi	Tanska
Opintotuen määrä vuonna 2021	253 €	3312 SEK	6321 DKK

Liite 2. Hyväksyttävät asumismenot enintään Suomessa 2021.

Ruokakunnan koko	1. Kuntaryhmä, €/kk	2. kuntaryhmä, €/kk	3. kuntaryhmä €/kk	4. kuntaryhmä €/kk
1	521	504	400	353
2	754	723	584	514

Liite 3. Asumistuen laskentakaavat 2021 Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa.

Suomi:

0,8*(hyväksyttävät asumismenot-omavastuuosuus)

Omavastuuosuus= 0,42*((kotitalouden tulot ennen veroja-300€*työssäkäyvien aikuisten määrä)-603+100*kotitalouden aikuisten lukumäärä)

Ruotsi:

Asumistuki yksinasuville (kun asumiskulut ovat yli 3600 SEK kuussa)= 1370SEK-0,33*(kotitalouden tulot ennen veroja-3417SEK)

Asumistuki pariskunnille (kun asumiskulut ovat yli 3600 SEK kuussa)= 1370SEK-0,33*(kotitalouden tulot ennen veroja-4833SEK)

Tanska

0,6*(hyväksyttävät asumiskulut) -0,18*(tulot-14971 DKK)

